

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

СУД (ПАЛАТА)

СПРАВА “DE HAAS AND GIJSELS v. BELGIUM”

(Заява № 19983/92)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

24 лютого 1997 року

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було замовлено за підтримки Трастового фонду з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Переклад не є обов'язковим для Суду. Для додаткової інформації дивіться повний текст копірайту наприкінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

У справі De Haes and Gijssels v. Belgium

¹ [Де Гаес та Гійселс проти Бельгії],

Європейський суд з прав людини, засідаючи, згідно зі статтею 43 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (“Конвенція”) та відповідними положеннями Регламенту Суду Б², Палатою у складі таких суддів:

пан Р. РІССДАЛ (R. RYSSDAL), *Голова*,
пан Ф. МАТЧЕР (F. MATSCHER),
пан Я. ДЕ МЕЙЄР (J. DE MEYER),
пан І. ФОЙГЕЛЬ (I. FOIGHEL),
пан Г.М. МОРЕНІЛЬЯ (J.M. MORENILLA),
сер Джон ФРІЛЕНД (John FREELAND),
пан А.Б. БАКА (A.B. BAKA),
пан К. ЮНГВІРТ (K. JUNGWIERT),
пан У. ЛОМУС (U. LOMMUS),

а також пана Г. ПЕТЦОЛЬДА, *секретаря*, і пана П.Дж. МЕГОНІ, *заступника секретаря*,

після обговорення у закритому засіданні 29 жовтня 1996 року та 27 січня 1997 року,

виносить таке рішення, яке було прийнято в останній із згаданих днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була направлена на розгляд Суду Європейською комісією з прав людини (“Комісія”) 25 січня 1996 року в межах тримісячного строку, передбаченого пунктом 1 статті 32 та статтею 47 Конвенції. Справу було розпочато за заявою (№ 19983/92) проти Королівства Бельгії, що була подана 12 березня 1992 року до Комісії згідно зі статтею 25 двома бельгійськими громадянами, паном Лео Де Гаесом (Leo De Haes) та паном Хьюго Гійселсом (Hugo Gijssels).

У зверненні Комісії містилося посилання на статті 44 та 48 і на декларацію Бельгії про визнання обов’язкової юрисдикції Суду (стаття 46). Предметом звернення було отримання рішення про те, чи

¹ Справа має номер 7/1996/626/809. Перше число є позицією справи в списку справ, направлених на розгляд Суду у відповідний рік (друге число). Останні два числа позначають позицію справи у списку справ, направлених на розгляд Суду з часу його створення, та в списку відповідних первинних заяв до Комісії.

² Регламент Суду Б, який набув чинності 2 жовтня 1994 року, застосовується до всіх справ стосовно держав, для яких обов’язковим є Протокол № 9.

вказували матеріали справи на порушення державою-відповідачем своїх обов'язків за статтями 6 та 10 Конвенції.

2. У відповідь на запит, зроблений відповідно до пункту 3 (d) правила 35 Регламенту Суду Б, заявники заявили про своє бажання брати участь у судовому провадженні та визначили адвокатів, які повинні були їх представляти (правило 31).

3. До складу Палати, яка повинна була розглядати справу, увійшли *ex officio* пан Я. Де Мейєр, обраний суддя від Бельгії (стаття 43 Конвенції) та пан Р. Рісдал, Голова Суду (пункт 4 (b) правила 21). Восьмого лютого 1996 року, у присутності секретаря, Голова шляхом жеребкування визначив імена інших семи членів Палати, а саме пана Ф. Матчера, пана І. Фойгеля, пана Г. Моренілью, сера Джона Фріленда, пана А.Б. Бака, пана К. Юнгвірта та пана У. Ломуса (завершальна частина статті 43 Конвенції та пункт 5 правила 21).

4. У якості Голови Палати (пункт 6 правила 21), пан Рісдал, діючи через секретаря, провів консультації з Уповноваженим представником Уряду Бельгії ("Уряд"), адвокатами заявників та представником Комісії стосовно організації судового провадження (пункт 1 правила 39 та правило 40). Відповідно до наступних указівок, Уряд та заявники 26 червня 1996 року подали секретареві свої письмові коментарі. Дев'ятого жовтня Комісія надала секретареві різні документи, які той запросив у неї за дорученням Голови.

5. Відповідно до рішення Голови, відбулося публічне слухання у Палаці прав людини в Страсбурзі 23 жовтня 1996 року. Перед тим Суд провів підготовче засідання.

До Суду з'явилися:

(a) від Уряду

пан Дж. ЛЕТГОУВЕРС (J. LATHOUEWERS), заступник юридичного радника, голова відділу, Міністерство юстиції, *Уповноважений представник*,

пан Е. БРЮЕЙС (E. BREWAEYS), член колегії адвокатів Брюсселя, *радник*;

(b) від Комісії

пан Дж.-Ц. ГЕУС (J.-C. GEUS), *представник*;

(c) від заявників

пан Г. ВАНДЕНБЕРГЕ (H. VANDENBERGHE), член колегії адвокатів Брюсселя,

пан Е. ВАН ДЕР МУССЕЛ (E. VAN DER MUSSELE), член колегії адвокатів Антверпена, *радники*.

Суд заслухав виступи пана Геуса, пана Ванденберге та пана Брюейса.

СТОСОВНО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Пан Лео Де Гаес та пан Хьюго Гійселс проживають в Антверпені та працюють, відповідно, редактором і журналістом щотижневого журналу “Х’юмо”.

A. Позов про відшкодування шкоди, поданий проти заявників

7. Двадцять шостого червня, 17 липня, 18 вересня та 6 і 27 листопада 1986 року заявники опублікували п’ять статей (див. параграфи 19 та далі нижче), у яких вони докладно та у різких виразах критикували суддів Апеляційного суду Антверпена за присудження у процесі про розлучення опіки над дітьми батькові, пану Г., бельгійському нотаріусу; у 1984 році дружина, свекор та теща нотаріуса подали кримінальну скаргу, звинувативши його в інцесті та розбещенні дітей, але в результаті було прийнято рішення про відсутність підстав для порушення справи.

8. Пан Г. ініціював кримінальне провадження про наклеп проти тих, хто подав зазначену скаргу. Кримінальний суд Мехелена, а потім і Апеляційний суд Антверпена виправдали відповідачів у справі, відповідно, 4 жовтня 1985 року та 5 червня 1986 року. Апеляційний суд постановив, серед іншого:

“Наразі постанови про відсутність підстав для порушення кримінальної справи вказують, що звинувачення були визнані судом безпідставними.

Проте не було доведено, що відповідачі діяли недобросовісно, тобто зловмисно, і в них не було достатніх підстав сумніватися в правдивості цих звинувачень.

Справді, у правдивості звинувачень були впевнені не тільки відповідачі, але й видатні вчені, у тому числі професор [МА] ... і доктор [МВ], дитячий психіатр, які обидва були призначені слідчим суддею, паном [УЕ], в якості експертів...

На слуханні в кримінальному суді 6 вересня 1985 року ... експерт [МВ] підтвердив під присягою зміст свого звіту.

Цей експерт, про якого навряд чи можна сказати, що в нього недостатньо досвіду в галузі дитячої психології, і який вивчив усі матеріали цієї кримінальної справи, зробив 28 серпня 1984 року висновок про те, що твердження дітей заслуговували на довіру, і навів низку доводів на підтримку цієї точки зору.”

Двадцятого січня 1987 року Касаційний суд відхилив подану паном Г. скаргу з питань права.

1. У суді першої інстанції Брюсселя

9. Сімнадцятого лютого 1987 року троє суддів та генеральний адвокат Апеляційного суду Антверпена, пані [YA], пан [YB], пан [YC] і пан [YD], порушили в суді першої інстанції (tribunal de première instance) Брюсселя провадження проти пана Де Гаеса та пана Гійселса, а також проти редактора, видавця, законного представника, друкарні і розповсюджувача журналу “Х’юмо”. На підставі статей 1382 та 1383 Цивільного кодексу (див. параграф 26 нижче), вони вимагали компенсації шкоди, яку було завдано твердженнями, зробленими у статтях, про які йде мова, – твердженнями, які були охарактеризовані як найвищою мірою наклепницькі (zeer lasterlijk en eerrovend). Вони просили суд зобов’язати кожного з відповідачів виплатити по одному франку в якості номінального відшкодування моральної шкоди, зобов’язати їх опублікувати судові рішення в журналі “Х’юмо” і дозволити позивачам опублікувати це судові рішення в шести щоденних газетах за рахунок відповідачів.

10. Для того, щоб гарантувати принцип рівності сторін та належної юридичної процедури, відповідачі у своїх додаткових поданнях від 20 травня 1988 року просили суд витребувати від королівського обвинувача (Crown Counsel) документи, згадані в оспорюваних статтях, або принаймні вивчити подану в судові органи думку професорів [MA], [MC] і [MD] про медичний стан дітей пана Г. В обґрунтування свого клопотання вони навели такі підстави:

“Постає запитання, чи мали відповідачі, беручи до уваги доступні їм фактичні дані, право опублікувати в межах свободи преси оспорювані критичні зауваження з приводу роботи судового органу.

...

В оспорюваних статтях відповідачі поклалися, зокрема, на різні медичні звіти, заяви сторін та звіти судового виконавця.

...

Не можна заперечувати й те, що позов про дифамацію пана Г. проти його дружини був відхилений.

Тепер, коли потрібно встановити, чи мали відповідачі право опублікувати оспорювані статті в пресі на підставі наявної в них інформації, для належного розгляду справи необхідно, щоб королівський обвинувач, котрий діє у цій справі згідно зі статтею 764-4 Судового кодексу, надав судові документи, згадані в серії статей в якості джерел. Ці документи знаходяться в різних судових матеріалах.

Будь-яка дискусія щодо законності критики в пресі передбачає щонайменше те, що суд повинен дослідити думку професорів [MA], [MC] і [MD] стосовно поводження з дітьми Г., яка була направлена судовим органам.

Думка цих видатних професорів медицини була визначальним чинником, що спонукав журнал “Х’юмо” опублікувати серію оспорюваних статей у такий різкий спосіб.

Висловлені відповідачами погляди і використовувані ними мовні засоби та висловлювання не можна оцінювати абстрактно; їх слід оцінювати у світлі цих даних, що стосуються самої суті справи.

Так, Європейський Суд у справі Лінгенса (Lingens) (рішення ЄСПЛ від 8 липня 1986 р., Серія А., т. № 103) постановив, що питання меж здійснення свободи вираження поглядів слід розглядати з урахуванням усіх обставин справи:

‘Суд повинен враховувати обставини справи в цілому, у тому числі статті, які ставляться в провину заявникові, і контекст, в якому вони були написані’ (параграф 40 рішення).

...

З цих підстав ... ми просимо суд ... постановити, що для належного ведення судового процесу, особливо у світлі принципу рівності сторін і належної юридичної процедури, необхідно витребувати від королівського обвинувача документи, на які міститься посилання в оспорюваних статтях, що з’явилися в журналі “Х’юмо”, або принаймні дослідити подану в судові органи думку професорів [MA], [MC] і [MD] стосовно медичного стану дітей Г.”

11. Двадцять дев’ятого вересня 1988 року суд зобов’язав пана Де Гаеса та пана Гійселса виплатити кожному позивачеві по одному франку в частині моральної шкоди і опублікувати в журналі “Х’юмо” повний текст його рішення; він також дозволив позивачам надрукувати за рахунок заявників судові рішення в шести щоденних газетах. Нарешті, суд визнав позов неприйнятним у частині, спрямованій проти інших відповідачів.

Серед іншого суд постановив:

“Очевидно, що позивачі не оспорюють свободу вираження поглядів і преси, які гарантовані в статтях 14 і 18 Конституції та пункті 1 статті 10 [Європейської конвенції про права людини]. Так само, відповідачі не можуть заперечувати проти того, що ця свобода не є необмеженою, і що існують певні межі, за які не можна виходити. Як уже зазначалося ..., пункт 2 статті 10 Конвенції не є перешкодою для подання цивільного позову відповідно до статті 1382 Цивільного кодексу, у випадку, якщо преса діяла неправомірно.

Пункт 2 статті 10 Конвенції прямо передбачає, що свобода преси “може підлягати таким ... обмеженням ... що встановлені законом і є необхідними ... для захисту репутації чи прав інших осіб ... або для підтримання авторитету і безсторонності суду”. Потреба захисту приватного життя позивачів (пункт 1 статті 8 Конвенції) і, конкретніше, їхньої честі та репутації, означає, у випадку статті в пресі, що преса повинна (1) прагнути дотримуватися правди; (2) не допускати невинуватих образ; і (3) поважати приватність особи. Ці критерії сформульовані у складеній Міжнародною федерацією журналістів “Декларації про права та обов’язки журналістів”.

У статтях, про які йдеться, відповідачі часто посилаються на те, що позивачі начебто помилилися у своєму рішенні і проявили упередженість. Відповідачі прийняли як беззастережно правильні твердження, зроблені колишньою дружиною пана Г. і її радником-експертом (професором [МА]), хоча в мотивувальній частині чотирьох винесених у справі рішень було ясно показано, чому ці твердження не були надійними. Ще серйознішим було те, що в розглянутих статтях відповідачі висловили думку, що позивачів слід було вважати упередженими, – думку, виведену з того, що вони нібито належали до впливового кола знайомих нотаріуса і його батька, що один з них був сином генерала жандармерії, який у 1948 році був засуджений за колабораціонізм, що вони нібито мали правоекстремістські коріння і дружили одне з одним.

Поведінка позивачів зазнала енергійного нападу в дуже різких виразах з боку відповідачів, які явно прагнули представити позивачів у непривабливому світлі і дискредитувати їх в очах громадськості. Вони намагалися створити у своїх читачів враження, що позивачі зайняли сторону батька дітей, а за їхніми рішеннями стояли певні ідеологічні погляди. З цією метою, відповідачі без потреби нагадали читачам про діяльність батька одного з позивачів під час війни.

Позивачі правильно відзначили, що їх не можна було просто прирівнювати до членів законодавчої або виконавчої гілок влади. Політики обираються народом, і громадськість повинна їм довіряти. Більше того, політики можуть використовувати засоби масової інформації для захисту себе від будь-яких нападок. Магістрати [термін, який у бельгійському праві охоплює як суддів, так і членів органів королівського обвинувачення], з іншого боку, повинні виконувати свої обов'язки повністю незалежно і неупереджено. Їхній обов'язок виявляти стриманість означав, що вони не могли захищати себе таким же чином, як і політики.

Отже, відповідачі були винуваті в нападі на честь і репутацію позивачів шляхом безвідповідальних звинувачень і образливих інсинуацій. Рішення, якого домагаються позивачі, надасть їм належне відшкодування за понесену ними моральну шкоду ...”

2. В Апеляційному суді Брюсселя

12. Заявники оскаржили це рішення. У своїх поданнях від 10 листопада 1989 р. вони вказали, серед іншого, на те, що єдиною метою статей, про які йдеться, була критика роботи судової системи у зв'язку з розглядом суддями і генеральним адвокатом, які виступають відповідачами, справи стосовно можливого жорстокого поводження та актів інцесту, яких зазнали діти. Вони ніколи не вдавалися до нападів на приватне життя відповідачів безвідносно до їхньої ролі в оспорюваному рішенні. Пан Де Гаес і пан Гійселс повторили свою пропозицію надати докази наведених у статтях фактів, і просили суд витребувати від Головного королівського обвинувача (Principal Crown Counsel) Антверпена згадані ними документи, хоча б ті з них, які виходять від професорів [МА], [МС] і [МД], та з матеріалів справи про

розлучення Г., зокрема, деякі звіти і лист професора [МА] Головному королівському обвинувачу.

13. Відповідачі просили залишити в силі рішення нижчого суду. На їхню думку, поведінка заявників була ще більш ганебною і образливою, оскільки в статті, що з'явилася в номері журналу "Х'юмо" за 14 жовтня 1988 року (див. параграф 24 нижче), заявники не тільки повторили свої звинувачення в упередженості проти трьох суддів і генерального адвоката, але й критикували поіменно, в образливих висловлюваннях, суддів, які прийняли рішення від 29 вересня 1988 р. (див. параграф 11 вище).

14. П'ятого лютого 1990 року Апеляційний суд Брюсселя підтвердив оскаржуване рішення, зазначивши, серед іншого:

"..., на думку органів обвинувачення, не повинно і не може бути вжито жодних заходів стосовно клопотання заявників "витребувати від Головного королівського обвинувача Антверпена до Суду документи, цитовані в оспорюваних статтях, що з'явилася в тижневику "Х'юмо", і зокрема – відповідно до статті 877 Судового кодексу – "всі документи з матеріалів справи Г.".

Як уже вказувалося, до завдань Суду - як і до його юрисдикції - не входить розгляд справи, рішення в якій вже прийняв Апеляційний суд Антверпена за апеляцією із суду у справах неповнолітніх. Звідси випливає, що можлива лінія поведінки, яка є суто дискреційною (Касаційний суд, 2 червня 1977 р., Pas[icrisie] 1977, I, 1012), передбачена статтею 877 Судового кодексу і полягає у виданні наказу про долучення документів, про які йде мова, до матеріалів цієї справи, не буде служити жодній корисній цілі.

Таким чином, апелянти змушені визнати, що вони вдалися до коментарів з приводу судової справи та спаплюжили честь магістратів, не маючи у своєму володінні всієї необхідної інформації, і це робить цілковиту безвідповідальність їхніх зловмисних нападок ще більш кричущою.

Вони далі ускладнюють своє становище пропозицією "довести наведені у відповідних статтях факти будь-якими законними засобами, у тому числі шляхом допиту свідків, до винесення рішення у справі", – пропозицією, яку не тільки слід відхилити як несвоєчасну, але й таку, що ясно показує, - і це головне питання, яке слід тут розглянути, - наскільки недбало і при якій відсутності інформації були написані відповідні статті і зроблені звинувачення, навіть до того, як у заявників з'явилися достатні підстави вважати їх достовірними.

У цій справі клопотання, про яке йде мова, жодним чином не може підтримати доводи апелянтів; навпаки, воно ясно показує, що початкові доводи позивачів були обґрунтованими, крім того, йому також бракує необхідної точності.

Апелянтам недостатньо - як вони, тим не менш, роблять - запропонувати довести, що все раніше ними написане з приводу "тієї справи" є достовірним; їм слід докладно, пункт за пунктом, вказати, який саме і чітко описаний факт – "точний і доречний" за формулюванням статті 915 Судового кодексу - пропонується в якості доказу. Це потрібно для того, щоб дозволити протилежній стороні навести докази для спростування і дати Суду можливість оцінити

доречність і значимість фактів, які наводяться; апелянти навіть не намагалися дотриматися цієї вимоги.

Більше того, Суд вже має всю необхідну інформацію, що дозволяє йому прийняти рішення, з повним розумінням фактів, чи мав місце наклеп.

...

Що стосується суті справи, нижчий суд, з ... доречних підстав, які не були спростовані і з якими цей Суд погоджується, постановив, що первинний позов проти апелянтів був обґрунтованим, тому що апелянти, безсумнівно, вчинили тяжке порушення, серйозно дискредитувавши честь та репутацію первинних позивачів шляхом безпідставних звинувачень і образливих інсинуацій.

Свобода вираження поглядів і преси, гарантована статтями 14 і 18 Конституції та пунктом 1 статті 10 [Європейської конвенції про права людини], не є необмеженою; за певні межі виходити не можна і, як уже зазначалося, відповідно до статей 1382 та 1383 Цивільного кодексу можливо навіть подати позов про відшкодування шкоди в разі незаконних дій преси.

Більше того, у зв'язку з деліктом, про який йдеться, статті 443 і наступні Кримінального кодексу також посилаються на дії, які можуть завдати шкоду честі особи або виставити особу на громадський осуд. Дифамація органів публічної влади карається таким же чином, як і дифамація осіб. Саме на таку дифамацію скаржилися первинні позивачі у цій справі, і вона, безсумнівно, становить незаконні “дії, що завдають шкоди іншій особі”, про які йдеться у статті 1382 Цивільного кодексу.

Немає підстав для твердження апелянтів про те, що “стаття 443 Кримінального кодексу є єдиним положенням бельгійського законодавства, яке дозволяє судам обмежувати свободу думки з метою захисту честі і репутації інших осіб; ні стаття 764, 4 Судового кодексу, ні стаття 1382 Цивільного кодексу не є такими”. Відповідно до цього доводу, на пресу, і тільки на неї, не поширюється дія викладеного в статтях 1382 та 1383 Цивільного кодексу звичайного, загального правила, яке накладає на “кожного” обов'язок діяти законно і робить кожного відповідальним за будь-яку шкоду, завдану його власними “діями”, “бездіяльністю” або “недбалістю”.

Відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції, свобода преси може підлягати таким обмеженням, що встановлені законом та є необхідними, як у цьому випадку, для захисту репутації чи прав інших осіб, а також для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Згідно з пунктом 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, гарантія поваги до приватного життя вимагає, що статті в пресі повинні бути достовірними, не повинні бути необґрунтовано образливими та повинні поважати приватність особи – критерії, які були включені до Декларації прав і обов'язків журналістів, складеної Міжнародною федерацією журналістів та схваленої журналістами щоденних газет в різних країнах Європейської Спільноти в Мюнхені 24-25 листопада 1971 року, де Бельгія була представлена Професійною спілкою бельгійської преси.

Апелянти не можуть жодним чином покладатися на статтю 19 Пакту ООН або Всесвітньої декларації, оскільки вони так само не містять жодної згадки про необмежену свободу вираження поглядів.

Більше того, апелянти не пояснили, і не можливо зрозуміти, чому загальноприйнята концепція провини, чітко сформульована в статті 1382 і далі Цивільного кодексу, повинна бути несумісною з пунктом 1 статті 8 та пунктом 2 статті 10 Конвенції (чия перевага не ставиться тут під сумнів) у зв'язку з обмеженнями на свободу, установленними законом, і захистом приватного життя, про який тут йдеться; не пояснили вони і того, чому тільки журналісти виключаються зі сфери дії цих положень.

У цьому зв'язку Суд цілком погоджується з відповідними причинами, наведеними в рішенні нижчого суду, які він схвалює повною мірою.

...

Загальновідомо, що у справі Бруно Крайського (Bruno Kreisky) Європейський суд з прав людини вирішив, що австрійський журналіст Лінгенс (Lingens), про якого йшлося у справі, критикував пана Крайського виключно як політика і тому не порушив його права на повагу до приватного життя. У цій же справі, навпаки, це право цілковито, і навіть грубо, заперечувалося апелянтами.

Ужиті слова та інсинуації і закиди, зроблені в статтях і уривках, про які йде мова, мають надзвичайно жорсткий і образливий характер, оскільки первинні позивачі, названі по імені, були обвинувачені в упередженості у своїй якості старших магістратів, і робився безпідставний натяк на те, що вони мали зв'язки з VMO [Vlaamse Militanten Orde], мали правоекстремістські коріння і належали до кола друзів батька дітей, який, на думку апелянтів, також є правим екстремістом, так що прийняті первинними позивачами судові рішення стосовно опіки над дітьми були очікуваними, - і все це без приведення або існування будь-яких серйозних і об'єктивних доказів того, що звинувачення проти цих магістратів мали під собою будь-яку фактичну основу.

...

Апелянти явно мали намір створити у своїх читачів враження, що зазначені судді та генеральний адвокат пристали до однієї зі сторін у справі і, більше того, що їх рішення керувалися певними ідеологічними поглядами.

Крім того, без будь-якої необхідності і недоречним чином вони нагадали своїм читачам про діяльність під час війни покійного батька другого відповідача, до чого другий відповідач не мав абсолютно жодного відношення, і що, незважаючи на думку апелянтів про зворотне, відноситься виключно до захищеної сфери приватного життя.

Навіть якщо апелянти вважали, що відповідачам можна було приписати певні ідеологічні погляди (наявність яких у них вони не зуміли довести), це в жодному разі не дозволяє їм просто так виводити з наявності цих поглядів - навіть якщо б вони були б доведені - висновок про те, що судді та генеральний адвокат були упереджені, і критикувати таку упередженість публічно.

У жодній з цих підозр або чуток, спрямованих проти суддів і генерального адвоката, які подали первинний позов, немає і частки правди, і заявники навіть збрехали у своїй статті від 6 листопада 1986 року (стор. 19), коли стверджували, що вирішена цими суддями справа була витребувана від них Касаційним судом, тоді як тепер у своїх додаткових поясненнях (стор. 6) їм довелося визнати, що “Головний королівський обвинувач при Касаційному суді відмовився віддати розпорядження про передачу справи до іншого суду (відповідно до статті 651 Судового кодексу)”.

Шостого листопада 1986 року вони оголосили: “У минулий четвер справа Віма і Яна отримала драматичний юридичний поворот. За клопотанням Головного королівського обвинувача ..., Касаційний суд відкликав справу Г. із суду Антверпена і передав її до суду Гента [першої інстанції] в надії на те, що магістрати з Гента виявляться менш упередженими ...”.

Відомо, що вони переглянули це твердження 27 листопада, написавши:

“... Висловлене нами два тижні тому припущення, що страшенно повільний поступ у справі Віма і Яна, швидше за все, призведе до того, що справа застрягне в судах Антверпена, справдилося. Усупереч усім доказам, Касаційний суд вирішив, що судову владу Антверпена не можна звинуватити в будь-якій упередженості в цій справі про інцест і тому розгляд всієї справи може бути продовжено в Антверпені ...”.

Неправдиві повідомлення такого типу, проте, завдали первинним позивачам непоправної шкоди, оскільки звинувачення в упередженості є найгіршою з образ, яку можна завдати магістрату.

Виняткову різкість безвідповідальної критики апелянтів можна, напевно, пояснити, але не виправдати, певними політичними суперечками (які, дійсно, не служать інтересам правосуддя), як було визнано самими апелянтами в номері тижневика “Х’юмо” за 12 лютого 1987 року:

“... Якщо в справі пана Г. і вимагалися якісь додаткові докази кулуарних інтриг і того, що політична прихильність виразно грає свою роль, то цей (передчасний?) витік у пресу є одним з найпереконливіших доказів ...”.

Через неприйнятний спосіб, у який вони були атаковані в оспорюваних статтях, первинні позивачі постали в особливо непривабливому світлі, а їхня честь і репутація виявилися серйозно підірвані образливими висловлюваннями, які без жодного сумніву виходили далеко за межі того, що апелянти називали “їх здатністю сприймати критику”.

Тим не менше, апелянти насправді вважають свій агресивний стиль і образливі нападки виправданими в такому маленькому виданні на кшталт “Х’юмо”, яке вони описують як “явно критичне і антибуржуазне”.

Утім, хоча при прийнятті рішення про наклепницький характер статей, опублікованих у журналі такого роду з явно критичної позицією по відношенню до буржуазного суспільства, не можна застосовувати ті ж самі критерії, як і у випадку наклепницьких статей в “звичайній” газеті, тим не менше, залишається правильним те, що навіть у відверто критичному журналі слід дотримуватися певних стандартів при поширенні критики, не можна виходити за певні межі і

неприпустимо публікувати неправдиву інформацію та недоведені звинувачення з явною метою принизити і завдати шкоди конкретним особам, оскільки це, безсумнівно, є зловживанням свободою преси.

Хоча люди, безсумнівно, мають право бути “антибуржуазними” (?), це не дає їм права поширювати на публіку чисті чулки, яким би обмеженим не було коло їх читачів, публікуючи, наприклад, таке: “Генеральний адвокат [YD] після того був відсторонений цілком справедливо від цієї справи за те, що перевищив свої повноваження” (“Х’юмо”, 17 липня 1986 р., стор 6 і 7).

Тим не менше, хоча апелянти тепер, у своїх додаткових поясненнях, відступили і кажуть, що їхнє попереднє твердження про “відсторонення” генерального адвоката було “особистою інтерпретацією того факту, що в певний момент часу той перестав брати участь у засіданнях”, подібна “інтерпретація” повинна спонукати цих “журналістів” - яким би “персональним” не був їхній стиль - до того, щоб в майбутньому бути більш уважними у своїй професії.

У номері “Х’юмо” за 14 жовтня 1988 року (стор. 15) - тобто під час цього судового провадження і хоча вони оголосили в цій замітці, що подаватимуть апеляцію, - апелянти ще більше погіршили своє становище, знову звинувативши первинних позивачів в упередженості і критикуючи, у настільки ж образливих висловлюваннях, суддів, які винесли рішення в першій інстанції, які до того ж були названі поіменно.

У цій статті зазначалося, серед іншого:

“... Заступник голови [YF] та інші судді, [YG] і [YH], поставилися до розгляду справи недбало (sic) ... Цікаво, чи дійсно їх світлості читали пояснення “Х’юмо” ... “Х’юмо” зі свого боку ніколи не піднімав жодних питань, які хоч якось були пов’язані з приватним життям суддів (sic) ... Очевидно, брюссельським суддям [YF], [YG] і [YH] не вдалося прийняти рішення з необхідною безсторонністю та незалежністю від їхніх колег - суддів Апеляційного суду Антверпена. Таким чином вони продовжують лінію упереджених рішень ...”

Це можна розцінити як особливо недоречно і умисну спробу вплинути [на членів цього суду], особливо тому що апелянти через адвоката у своєму поданні (стор. 27) передбачають, що жодна газета не стане публікувати це рішення – крок, який у будь-якому разі не вимагався.

Що стосується “недбалості” при розгляді справи, то апелянти досі не усвідомили, що зазвичай (і це правильно) суди повинні надавати більшій ваги - як вони і зробили в цій справі - висновкам свідків-експертів, яких призначили самі суди і які жодним чином не пов’язані зі сторонами в справі, і чия об’єктивність тому не може бути поставлена під сумнів жодною зі сторін, ніж - як роблять апелянти - власним експертам сторін справи, чиї розслідування, оцінки та висновки, проте, становлять основний або навіть єдиний доказ, на який, як вважають апелянти, вони вправі покладатися у своїх нападках.

Як, на жаль, занадто часто трапляється, особливо в судових справах, навіть видатні університетські професори та фахівці (у цій справі – не менше трьох від кожної зі сторін) не погоджуються один з одним і, особливо в області психології і психіатрії, дотримуються діаметрально протилежних поглядів (причому кожен з них стверджує, що він на 100% впевнений у своїй позиції); це повинно

спонукати всіх, особливо журналістів, утримуватися від звинувачень в упередженості (тобто найсерйозніших з усіх можливих звинувачень) проти суддів, які повинні прийняти остаточне рішення з такого суперечливого питання, як опіка над дітьми, де завжди вирують сильні пристрасті, і які повинні неминуче віддати перевагу одній з різних версій, які висуваються сторонами в процесі.

У цій справі апелянти наважилися піти на крок далі, стверджуючи без жодних доказів, що вони були вправі зробити висновок про нібито упередженість на підставі самих особистостей суддів і генерального адвоката. Тим самим вони втрутилися в приватне життя, що, без сумніву, незаконно.

Крім того, мета цього судового провадження полягає не в тому, щоб вирішити, у чому, урешті-решт, полягала об'єктивна істина у справі, яку остаточно вирішили первинні позивачі, а лише в тому, щоб встановити, чи можна вважати коментарі, які розглядаються, наклепницькими (а в цьому немає жодного сумніву).

Хоча апелянти відмовилися визнати це, магістратів не можна беззастережно прирівняти до політиків, які завжди можуть адекватно і швидко захистити себе, усно чи письмово, проти осудливих особистих нападок, і тому є менш уразливими, ніж магістрати, у яких немає ні можливості, ні права діяти таким же чином.

Статус магістрата радикальним чином відрізняється від статусу всіх інших публічних посадових осіб і політиків. Він ґрунтується не на привілеях або традиціях, а на тому, що він необхідний для відправлення правосуддя, яке тягне за собою певні завдання та обов'язки (див. промову, виголошену Ф. Дюмоном (F. Dumon), колишнім Головним королівським обвинувачем при Касаційному суді, на відкритті нового строку повноважень суду 1 вересня 1981 року, "Le pouvoir judiciaire, inconnu et méconnu", стор. 64).

З огляду на обов'язок стриманості, який покладається на них в силу їхньої посади, магістрати не можуть захищатися таким же чином, як, наприклад, політики, якщо окремі газети, напевно ласі на прибуткові сенсаційні історії, нападають на них і змішують їх з брудом.

Проте більшість із наведених у цьому зв'язку апелянтами судових рішень та юридичних позицій стосуються чисто політичних справ і тому не є доречними для цієї справи.

На відміну від політика, суддя не може обговорювати публічно справу, яку він розглядає, з метою пояснення своєї поведінки, тому апелянти точно не можуть використовувати проти них те, що [первинні позивачі] не скористалися своїм правом на відповідь (див. Гансхоф ван дер Меерш (Ganshof van der Meersch), колишній Головний королівський обвинувач при Касаційному суді, "Considérations sur l'art de dire le droit", особливо стор. 20); на цей обов'язок стриманості нещодавно знову посилався Касаційний суд (Касаційний суд, 14 травня 1987 року, [Journal des Tribunaux] 1988, стор. 58)."

3. У Касаційному суді

15. Пан Де Гаес та пан Гійселс звернулися до Касаційного суду, який відхилив їхню скаргу з питань права 13 вересня 1991 року (Pasicrisie 1992, I, p. 41).

16. У своїй першій підставі для скарги вони, покладаючись, зокрема, на пункт 1 статті 6 Конвенції, стверджували, що мало місце порушення права на незалежний та безсторонній суд. На їхню думку, окремі частини рішення Апеляційного суду викликали правомірні сумніви щодо безсторонності тих, хто їх написав. Це стосувалося, наприклад, слів “маленьке видання на кшталт “Х’юмо”, слова “sic” у витягу зі статті від 14 жовтня 1988 року (див. параграф 24 нижче) стосовно рішення від 29 вересня 1988 року (див. параграф 11 вище), низки розділових знаків, таких як знак запитання після терміну “антибуржуазний”, і твердження про те, що стаття від 14 жовтня 1988 року була “особливо недоречною і умисною спробою вплинути на [членів Апеляційного суду]”. Заявники також скаржилися на ігнорування належної юридичної процедури, оскільки, за їхнім твердженням, Апеляційний суд послався на статтю від 14 жовтня 1988 р. за власною ініціативою, а вони не мали можливості захиститися за цим пунктом.

Касаційний суд відхилив цю частину скарги, вирішивши, що “лише з того факту, що у своєму рішенні апеляційні судді показали, що вони віддали перевагу аргументам однієї зі сторін і не погодилися з аргументами інших сторін, не можна зробити висновок, що мало місце порушення закону і загальних принципів, на яких ґрунтується ця частина скарги”. Стосовно статті, що з’явилася в номері “Х’юмо” від 14 жовтня 1988 року, апеляційні судді послалися на неї не за власною ініціативою, а тому що відповідачі в апеляції з питань права згадали її у своїх поданнях до Апеляційного суду.

17. У своїй другій підставі для скарги пан Де Гаес і пан Гійселс скаржилися на порушення статей 8 та 10 Конвенції. Приймаючи проти них рішення на основі загального поняття провини в статтях 1382 та 1383 Цивільного кодексу, Апеляційний суд, за їхнім твердженням, застосував до здійснення їхньої свободи вираження поглядів формальності, умови, обмеження та санкції, які не були встановлені “законом” у розумінні пункту 2 статті 10 Конвенції (перший пункт). Далі, вказавши, що статті в пресі повинні прагнути достовірності, не повинні бути невинуватно образливими і повинні поважати приватність особи, Апеляційний суд створив обмеження, що виходили за межі того, що було суворо необхідним у демократичному суспільстві; публічне обговорення функціонування судової системи мало більшу важливість, ніж інтерес магістратів у захисті від критики (другий пункт). Нарешті, наявні у справі докази не обґрунтовували

висновок Апеляційного суду про те, що оспорювані статті порушили вищезгадані обмеження (третій пункт).

Касаційний суд відхилив цю підставу для оскарження, вирішивши, зокрема:

“Щодо першого пункту:

Вирішуючи, що апелянти несуть відповідальність за наслідки своїх статей в пресі, Апеляційний суд ґрунтувався не лише на висновку (який частково цитується в цьому пункті підстави для оскарження) про те, що апелянти вчинили незаконне діяння, і що вони “не пояснили, і не можна зрозуміти, чому загальна концепція провини, прямо передбачена в статті 1382 і далі Цивільного кодексу, повинна вважатися несумісною з пунктом 1 статті 8 та пунктом 2 статті 10 Конвенції”, але й на висновку, який правильно згадали відповідачі і який не заперечується, що апелянти були винуваті в наклепі, визначеному в статті 443 і далі Кримінального кодексу.

У рішенні Апеляційного суду викладаються причини (які не оспорується в цьому пункті підстави для скарги) для висновку про те, що апелянти вчинили порушення в розумінні статті 1382 Цивільного кодексу.

Цей пункт не може виправдати скасування рішення нижчого суду і, відповідно, є неприйнятним, як стверджують відповідачі.

Щодо другого пункту:

Згідно з цитованою вище статтею 10, здійснення права на свободу вираження поглядів може підлягати таким обмеженням або санкціями, які є необхідними в демократичному суспільстві для захисту репутації або прав інших осіб, або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Коли їх просять покарати за певне зловживання свободою вираження поглядів, яке зачіпає членів суддівського корпусу, суди повинні намагатися підтримувати справедливий баланс між вимогами свободи вираження поглядів та обмеженнями згідно з пунктом 2 статті 10 вищезазначеної Конвенції.

У цій справі Апеляційний суд обґрунтував своє рішення про те, що апелянти зловживали свободою вираження поглядів, гарантованою пунктом 1 статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, не лише потребою захистити приватне життя відповідачів, але й підставами, які не заперечуються, а саме що висунені звинувачення не були доведені, критика була спрямована проти названих по імені суддів, висвітлені питання не мали відношення до винесених рішень, а мотивом звинувачень було бажання зашкодити особисто відповідачам і їхній репутації.

Установивши, як впливає з тексту його рішення, що “відповідно до пункту 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантія поваги до приватного життя вимагає, щоб статті в пресі були достовірними, не були невинувато образливими і додержувалися приватності особи”, Апеляційний суд підтримав точку зору, що слід знайти баланс між інтересами свободи преси і приватними інтересами; тим самим він не прийняв рішення, що загальний інтерес публічного обговорення функціонування судової системи був

менш важливим, ніж приватні інтереси, як і не додав будь-яких обмежень до винятків, вичерпно викладених у пункті 2 статті 10.

Цей пункт підстави для оскарження не може бути підтриманий.

Щодо третього пункту:

Ураховуючи попередні висновки, третій пункт не має жодної фактичної основи.”

18. У своїй третій підставі для скарги заявники скаржилися на відмову Апеляційного суду Брюсселя взяти до уваги всі докази, що були в розпорядженні Апеляційного суду Антверпена, і дозволити їм довести достовірність їхніх тверджень будь-якими засобами. Тим самим, на їхню думку, були порушені статті 6 та 10 Конвенції.

Касаційний суд вирішив:

“Апеляційний суд вирішив відмовити у задоволенні клопотання апелянтів надати їм дозвіл довести достовірність їхніх звинувачень; зокрема, він відмовився ухвалити, щоб матеріали справи, які призвели до рішень, що критикувалися в пресі, бути долучені до доказів.

Він обґрунтував своє рішення не тільки на підставах, процитованих у пунктах оскарження, але й на окремих, висновках, які не заперечуються: що апелянти визнали, що вони спалювали репутацію магістратів, не володіючи всією необхідною інформацією, що саме по собі становило порушення; що клопотання про долучення доказів було несвоечасним і недійсним; і що Апеляційний суд мав всю необхідну інформацію, що дозволяла йому, з повним усвідомленням фактів, прийняти рішення про те, чи дійсно дифамація мала місце.

Ця підстава для скарги не може виправдати скасування рішення нижчого суду і, відповідно, є неприйнятною.”

В. Статті, про які йдеться

19. Рішення проти пана Де Гаеса та пана Гійселса стосувалися п’яти статей, які з’явилися в журналі “Х’юмо” (див. параграф 7 вище). Перша з них, опублікована 26 червня 1986 року, включала таке:

“...

Сьогодні, у четвер 26 червня, суди повинні винести рішення у довготривалій справі добре відомого антверпенського нотаріуса, який піддавав сексуальному насильству своїх двох малолітніх синів. Сам нотаріус походить із знатної фламандської родини, що має тісні зв’язки із найбільш елітними фінансовими колами країни. Усе вказує на те, що репутація батька і діда значать більше, ніж фізичне й психічне здоров’я дітей. Дотепер суд, не кліпнувши й оком, відхиляв усі несприятливі для нотаріуса медичні та психіатричні звіти.

Як таке може бути? Луїс Де Лентдекер (Louis De Lentdecker) вже писав про цю справу в газеті “Де стандаард” (De Standaard), хоча й у завуальованій формі.

Однак генеральний адвокат Антверпена негайно ж насварив його на тій підставі, що його звіт про події “серйозно компрометував” батька дітей. І це при тому, що Де Лентдекер не згадав жодного імені. Зі свого боку, ми також утримаємося від згадування імен батька і двох його малолітніх дітей (для зручності ми будемо називати трирічного хлопчика “Вім” (Wim), а шестирічного – “Ян” (Jan); для родинного прізвища будемо використовувати “Г.”). Що ж стосується інших, то ми маємо твердий намір згадати імена інших задіяних осіб, оскільки це не перший раз, коли суди Антверпена демонструють відсутність незалежності і приймають надзвичайно дивні рішення.

Ця розповідь - не для людей зі слабкими нервами. Ми показали факти у справі психологу, який працює в центрі психологічної, медичної та соціальної терапії, магістрату, педіатру та двом юристам, жоден з яких не мав жодного відношення до цієї справи. Кожен з них, незалежно від інших, порадив нам повідомити про цю справу в інтересах дітей.

...

Після народження Яна у родині намітився розлад. Чоловік став заводити стосунки на стороні і навіть мав інше житло. Процес розлучення розпочався у жовтні 1983 року. Мати отримує тимчасову опіку над дітьми; батькові дозволяється бачитися з ними раз на два тижні. Наприкінці 1983 року діти повертаються додому після проведених з батьком різдвяних канікул; матір знаходить їх у стані повного виснаження. Педіатр дітей, доктор [ME], ставить їм діагноз - перенапруження. Під час гри старший хлопчик розповідає історію, з якої стає очевидно, що батько його згвалтував. Про це повідомляється доктор [ME], який радить матері звернутися до судово-медичного експерта.

Те ж саме трапляється 8 січня 1984 року.

За порадою педіатра, мати намагається проконсультуватися з судово-медичним експертом, але той радить їй звернутися спочатку до терапевта. На телефонний дзвінок доктору [ME] ніхто не відповідає, тому вона звертається до чергового лікаря [MF]. Він виявляє у старшого хлопчика “подразнення ануса” і направляє матір до педіатра в Мехелені, доктора [MG]. Той у свою чергу спостерігає у старшого хлопчика такі пошкодження: “незначна тріщина заднього проходу, виражене почервоніння навколо ануса, мазок прямої кишки показує присутність сперми”. У той же вечір, на його прохання, доктор [ME], педіатр, проводить повторне обстеження дітей і, враховуючи серйозність ситуації, направляє їх до доктора [MH] в Центр психічного здоров’я.

На підставі цих медичних звітів, серед інших матеріалів, суддя суду першої інстанції Антверпена [YI], діючи в порядку термінового звернення, 29 січня 1984 року вирішує тимчасово зупинити право батька на доступ до дітей.

Проте 31 січня Третя палата Апеляційного суду Антверпена відновлює право нотаріуса на доступ до дітей, хоча діти не повинні залишатися у нього вдома на ніч, а спілкування з дітьми повинно відбуватися у присутності бабусі й дідуся.

Починається кошмар, не тільки для дітей, але й для їхньої матері.

...

Четвертого лютого 1984 року, вперше за чотири тижні, нотаріус користується наданим йому правом на відвідування. О 10 годині ранку він забирає дітей в Мехелені і повертає їх матері близько 18:30. У звіті шокована і розгублена мати зазначає: “Стан дітей: зняковілість. Вім (3 роки) лежить на підлозі і ридає. Ян (6 років) байдуже сидить на стільці. У нього видимі клінічні пошкодження: хворобливо запалений рот, який він не може закрити, великий набряк нижньої губи і проблеми з очима; в нього одночасно випадають чотири верхніх зуби; у нього також набрякла шия під лівим вухом, червонувате подразнення щік і подрипини на лівій щоці”. Адвокат матері переконує її за будь-яких обставин заявити про це в поліцію, але вона думає, що в цьому більше немає жодного сенсу. У своїй заяві вона пише в розпачі: “Я не хотіла звертатися в поліцію, бачачи, що жандарми були настільки доброзичливо налаштовані до сім’ї чоловіка, і я вже зрозуміла зі свого досвіду, що жандарми не сприймають мене серйозно, коли мова йде про дітей”.

...

Відчайдушні протести матері ні до чого не приводять. Вісімнадцятого лютого, 26 лютого і 3 березня 1984 батько знову гвалтує своїх дітей.

Досить є досить. Шостого березня 1984 року, за клопотанням королівського обвинувача Мехелена, сержант поліції Люк Р. (Luc R.) проводить бесіду з маленьким Яном. Запис бесіди надходить до Кримінального суду Мехелена. Ми бачили розшифровку запису. У дитячих виразах, проте зв’язно і несуперечливо, Ян описує статеві акти, які батько вчиняв з ним і його братом, який ще молодший за Яна. Зміст цієї бесіди занадто чутливий, щоб ми могли відтворити його тут.

...

У матері не залишається вибору. Оскільки її настійне клопотання про призначення відомого експерта було двічі відхилено, вона сама звертається до дитячого психіатра [МА], професора Католицького університету Левена. Шостого та 11 квітня він обстежує дітей і робить висновок, що у вихідні дні 8-9 квітня батько знову погано поведився з дітьми і згвалтував їх. Згідно з висновками професора [МА], розповідь дітей по суті відповідає тому, що заявлено в скарзі матері. Більше того, діти розкривають йому певні подробиці, які не згадала навіть матір, і які вони явно не могли видумати. Професор [МА] робить висновок: “Ми переконані, що поїздки дітей до батька явно можуть мати негативні наслідки для їхнього майбутнього розвитку. Уже зрозуміло, що безпосереднім наслідком поїздок до батька є те, що діти є надзвичайно засмучені та дезорієнтовані; після двох днів, проведених з батьком, вони виглядають стурбованими і агресивними. Якщо ці поїздки продовжуватимуться, ми боїмося, що у обох дітей можуть розвинутися проблеми, на зразок психічної хвороби у старшої дитини і тенденції до регресу із зупиненням розвитку - у молодшого хлопчика. Тому ми просимо, щоб діти пройшли ретельне психіатричне обстеження; щоб були допитані всі сторони, включаючи батька; та щоб до завершення зазначеного обстеження право батька на доступ до дітей було тимчасово відкликано.”

Двадцять восьмого травня 1984 року професор [МА] відправив докладний звіт про справу Головному королівському обвинувачу [YJ] та генеральному адвокату [YD]. Це вражаючий документ, що містить результати низки психіатричних

обстежень дітей, проведених у формі інтерв'ю (як у присутності, так і у відсутності матері). Діти були обстежені як відразу ж після поїздки до батька, так і в менш напружений період в будні дні. Професор [МА] підсумував: “Обидві дитини незалежно один від одного підтверджують різні типи сексуального насильства, якого вони зазнали”. Чи могла мати навчити дітей цим розповідям? Професор [МА] говорить, “Версія подій Яна завжди збігається з тим, що стверджує матір. Я розглядаю це само по собі як свідчення того, що розповідь Яна відображає реальні події. Шестирічна дитина насправді ще не володіє розумовими здібностями, які дозволили б йому під час керованого інтерв'ю точно відтворити у всіх деталях історію, яку йому “згодували”. Більше того, були випадки, коли Ян відповідав на дуже конкретні запитання настільки ж конкретними відповідями, які він ніколи не повідомляв своїй матері (і які вона тому ніколи не згадувала). Так, коли його запитали, чи “кусає він пеніс батька, коли той заходить йому в ротик”, він відповідає дуже конкретно: “Я не можу, тому що він (батько) вставляє мені пальці між зубів”. Я не вважаю, що шестирічна дитина здатна видумати таку конкретну відповідь або що мати могла заздалегідь “підготувати” його до відповідей на такі специфічні запитання.”

Двадцять другого червня професор [МА] відправив Головному королівському обвинувачу [YJ] та генеральному адвокату [YD] додатковий звіт. У ньому дитячий психіатр підтверджує свої попередні висновки ще більш переконливими аргументами і знову настійливо закликає провести судові розслідування та отримати додатковий експертний психіатричний звіт. Але безрезультатно. Відбувається неймовірне: три дні після цього Третя палата Апеляційного суду Антверпена віддає пану Г. опіку над його дітьми.

Суд вирішує, серед іншого: “В експертному висновку немає потреби і, насправді, він є навіть небажаним, оскільки експерт неминуче зіткнеться з питанням провини, прийняття рішення щодо якого повинно залишатися лише за судами”. Відповідальними за це дуже дивне рішення є [YA] (головуючий суддя), [YC] і [YB] (інші судді) та [YD] (генеральний адвокат).

...

У липні, відповідно до рішення про присудження опіки на його користь, нотаріус забирає дітей до себе; їх знову гвалтують. У записаному інтерв'ю Ян розповідає професору [МА], що його татусь знову зробив “те ж саме”, що татко “побив” його і бив його по животу, і що він заборонив йому розповідати комусь про це. Ян не знає, скільки разів батько його гвалтував, - “кілька разів, я не можу порахувати, скільки саме”.

Професор [МА] відправляє свій есний лист з цього приводу Головному королівському обвинувачу [YJ], прямо заявляючи: “У разі крайньої необхідності держава зобов'язана втрутитися згідно зі статтею 36 (2) Закону про захист дітей ... Не можна допустити, щоб в результаті судового рішення двоє дітей наражалися на надзвичайно небезпечну ситуацію”.

Усі висновки професора [МА] були в подальшому підтверджені в “експертному звіті” д-ра [MB], дитячого психіатра і психоаналітика, призначеного слідчим суддею [YE] суду першої інстанції Мехелена. Достатньо навести кілька витягів із звіту доктора [MB]: “(1) Після деякого зникання Ян, тим не менше, досить легко починає говорити про те, чим з ним займався татко. Ясніше всього він пам'ятає події липня 1984 року. Він описує, як татко іноді

сідав на нього верхи, як татко вводив свій статевий член в його анус, а іноді і в рот, і робив пі-пі. Він казав, що татко погрожував йому, обіцяючи розпиляти навіпіл бабусю і дідуся, і сильно побити Яна, якщо той розповість комусь про все це. Він каже, що татко так не поступав, коли татко і матуся були ще разом; тоді татко просто бив його; (2) Ян описує все це досить охоче, і в його розповіді немає жодних протиріч. Проте при розповіді про деякі речі він виглядає шокованим і збентеженим. Він червоніє і іноді рішуче протестує проти того, що татко робив йому боляче. Не створюється враження, що він все це придумує або просто намагається привернути до себе увагу.”

Більше того, психоаналіз емоційного життя Яна виявляє, що маленький хлопчик постійно чимось стурбований і травмований. Висновки про стан молодшої дитини аналогічні. Згідно з д-ром [МВ], “його [тобто Віма] фантазії створюють стійке враження, що він зазнавав сексуального насильства з боку батька, а його підсвідоме намагається асимілювати ці незручні враження”.

У жовтні маленький Вім знову опитується двома сержантами поліції і його вчителькою. Інтерв'ю проходило у звичній класній кімнаті Віма, у присутності директорки школи. Дитина неодноразово підтверджує те, що з ним трапилося. Інтерв'ю була дослівно розшифровано, а запис переданий в якості речового доказу в суд першої інстанції Мехелена.

...

Як батько може досягти такої точки, щоб вчинити подібні звірства над своїми власними дітьми? У своєму звіті професор [МА] говорить: “Проблеми між чоловіком і дружиною стали серйознішими після того, як народився Ян. Саме тоді Г. вперше відкрито виявив свої симпатії до Гітлера. Так, наприклад:

Сім'я повинна була жити відповідно до гітлерівських принципів: жінки не в рахунок, найбільше, на що вони придатні – дітонародження. Кожному, хто не здатен стати “суперлюдиною” (“Übermensch”), краще померти. “Суперлюдина” має право брехати і бути нечесною. [Г.] фактично очікує приходу нового Гітлера. Весь спосіб його життя підкорюється цьому. ·

Діти мали виховуватися за гітлерівським вченням. Їх примушували віддавати нацистський салют; їх учили не грати, а тільки битися і воювати. Діти повинні були шанувати свого батька, як свого часу німецький народ шанував Гітлера; їхня мати є лише непроханим гостем у родині Г. ·

Нарешті, варто відзначити, що кілька разів пан Г. також заявляв про те, що він володіє надлюдськими можливостями і може знищити будь-кого, хто чинитиме йому опір. Зокрема, він говорить: “Ми - п'явки, ми вичавлюємо будь-кого як лимон, а потім викидаємо їх”. Очевидно, що він відчуває себе дуже могутнім. Кілька разів він розповідав про свої “надлюдські можливості” і дітям, стверджуючи, що перетворить Яна в коричневу вівцю і залишить його в полі, а маленького Віма перетворить на сову. Часто він розповідав дітям історії про скелети і черепи. Внаслідок цього, маленький Вім одного разу зовсім несподівано попросив свою матір “не закопувати його під землю в коробці”.”

Професор [МА] завершує свої спостереження щодо батька таким чином:

“Його явні симпатії до Гітлера і його режиму, а також його фантазії про власні надлюдські можливості і всемогутність виявляють, щонайменше, на мою думку, патологію його особистості. Відповідно, я вважаю, що в цій справі обов’язковим є проведення ретельнішого судового розслідування і підготовка ґрунтовного психіатричного звіту”.

...

Практично щоденні контакти родини Г. зі світом юриспруденції самі по собі не є достатніми, щоб пояснити, як йому вдається залишатися майже невразливим. Велика мережа знайомств, яку сім’я сплела за довгі роки, виявляється в цьому відношенні корисною, особливо її контакти у фламандських правоекстремістських та/або націоналістичних колах. Наприклад, члени сім’ї Г. є активістами в організаціях “Страк ноодфондс” (Stracke Noodfonds), “Марніксерінг” (Marnixring), “Орд ван де Прінс” (Orde van de Prince), “Флаамсе культурел продуктіс” (Vlaamse Culturele Produkties) (відгалуження “Bipi di” / Were Di), “Націоналістіш йонг студентен вербонд” (Nationalistisch Jong Studenten Verbond / NJSV) і “Флаамс блок” (Vlaams Blok). Добре відомим є факт того, що родина Г. надає фінансову підтримку VMO. У 1971 р. вона допомогла створити “новий” VMPO під керівництвом Берта Еріксона (Bert Eriksson), а в період судових процесів над VMO закликала членів “Страк ноодфондс” зробити фінансовий внесок у підтримку “десятиків молодих фламандців, на яких накладаються безглузді покарання і штрафи”. Свідки підтверджують, що підвал будинку родини Г. прикрашений нацистськими прапорами зі свастикою – ідеальні декорації для ностальгуючих дрібних “коричневих” партій. Настільки ж визначними є зусилля сім’ї Г. на підтримку апартеїду. Один з членів сім’ї навіть заснував клуб на підтримку Південної Африки “Протея”. Чому ця мережа контактів є настільки важливою в цій справі про інцест нотаріуса?

Більшість суддів Третьої палати Апеляційного суду, які присудили опіку над дітьми нотаріусу, також належать до правоекстремістських кіл. Суддя [YB] - син великого “шишки” в жандармерії, який в 1948 р. був засуджений за колабораціонізм: у тісній співпраці з німецькою польовою жандармерією (Feldgendarmarie) він перебудував роботу бельгійської жандармерії на нацистський лад. Не менш суперечливим як магістрат виглядає і [YB]. Під час судового розслідування тренувальних таборів VMO в Арденнах він, у супереч усім доказам, зумів підтримати теорію, що фотографії тренувального табору не мали нічого спільного з VMO, і що вони були зроблені в таборах німецьких неонацистів.

Інший суддя у цій справі про інцест - [YA]; вона є Головою Апеляційного суду Антверпена. Під час суду над VMO, на якому вона головувала, ця організація була виправдана за звинуваченням у створенні приватних збройних формувань. Згодом це рішення було скасовано Апеляційним судом Гента.

І, нарешті, Головний королівський обвинувач [YJ], якого професор [MA] засипав звітами, у яких викривалося сексуальне насильство над дітьми. Виявляється, що Головний королівський обвинувач [YJ] має такі ж політичні симпатії, що й сім’я Г. Він був одним із засновників клубу “Протея”, але змушений був вийти з нього після того, як це питання був піднято в парламенті. Він все ще є членом “Марніксерінг” і “Орд ван де Прінс” в Мехелені, з якими сім’я Г. підтримує дуже особливі зв’язки.

Від самого початку розслідування жандармерія також грала сумнівну роль. До згвалтованих дітей та їхньої матері постійно ставилися як до бруду, тоді як до звинуваченого в інцесті нотаріуса і його батька ставлення було дуже ввічливим. Чи випадково, що сім'я Г. підтримує зв'язки з цілою низкою (нинішніх і колишніх) “шишок” в жандармерії: колишнім генерал-лейтенантом [ZC] (“Протея” і “Орд ван де Прінс”), генералом [ZD] (“Марнікскрінг”) і генералом [ZE] (“Марнікскрінг” і “Орд ван де Прінс”)?

...

Діти почуваються не дуже добре. Вони проходять курс лікування і, відповідно до добре поінформованих джерел, їх стан все ще “викликає побоювання”. Існує лише два можливих рішення. Або органи державного обвинувачення матимуть сміливість, у світлі останніх подій та висновків, висунути проти нотаріуса обвинувачення, або суд у справах неповнолітніх повинен розпочати новий розгляд з метою повернення опіки над дітьми матері. Останній пункт не є незначним, оскільки 26 червня пані Г. повинна постати перед Апеляційним судом Антверпена через те, що вона двічі намагалася залишити дітей у себе наприкінці дозволених їй відвідувань.

Тим часом матір і її батьки були належним чином виправдані в апеляції у судовому провадженні, порушеному проти них нотаріусом за дифамаційні покази свідків. Вони вже були виправдані в першій інстанції. Є тільки дві можливості: або скарга матері є наклепом, або ні – тоді нотаріус є винуватим в інцесті. Не існує жодної іншої можливості.”

20. Пан Де Гаес та пан Гійселс опублікували свою другу статтю 17 липня 1986 року. Вона містила таке:

“...

У четвер, 24 червня, “Х’юмо” у номері № 2390 опублікував статтю, яка стала сенсацією: “Інцест, дозволений у Фландрії”. У цій статті пан Г., нотаріус з відомої фламандської родини, що має тісні зв’язки з найвищими фінансовими колами країни, був обвинувачений в неодноразовому згвалтуванні і побитті своїх маленьких хлопчиків Віма і Яна. Звинувачення були підкріплені низкою медичних і психіатричних звітів. Незважаючи на докази, нотаріусу була присуджена опіка над дітьми.

У статті ми приділили належну увагу сумнівній ролі, яку зіграла жандармерія та мережа правоекстремістських зв’язків, які підтримує родина Г., чий щупальці простягнулися до судів Антверпена. Ця мережа зв’язків головним чином зосереджена на завзятих коричневих організаціях, типу VMO, “Протея”, “Страк ноодфонде” та “Марнікскрінг”. Ми також показали, яке відношення мали судді [YJ], [YA] і [YB], що забезпечили батькові отримання опіки, до цих тіньових рухів.

З великої кількості отриманих нами листів стає очевидно, що половина Фландрії шокована настільки збоченим правосуддям. Весь час постає одне й те ж запитання: у якій країні ми живемо? Тим часом ми отримали ще більше інформації про те, які вчинки сходять з рук деяким представникам найвищих кіл, спільно з їх прислужниками в судах і жандармерії.

...

Не встиг “Х’юмо” вийти з-під друкарського верстата, як одному з авторів статті зателефонував особисто пан Г. Загрозливим тоном він заявив: “Я не педераст. Я не педофіл. Прийде час, коли вам доведеться вибачитися переді мною!!!” І потім він повісив слухавку.

У ході судового розгляду, пан Г. вдавався до ще жорсткіших спроб залякування. Наприклад, серед білого дня він накинувся на одного з дядьків його дітей в центральному районі Антверпена. Коли мати дітей була визнана невинуватою в наклепі, він викрикував образи на адресу її адвоката прямо в будівлі антверпенського суду і у присутності інших людей. Щоб його заспокоїти, знадобилося втручання його власного адвоката. Один з лікарів, який знайшов докази сексуального насильства, отримав рекомендований лист із погрозою порушити проти нього кримінальне переслідування за наклеп, якщо він не відмовиться від своїх висновків, зроблених у звіті про обстеження. Щонайменше ще одного доктора засипали листами з найгрубішими погрозами. Нотаріус фізично переслідував журналіста, що висвітлював слухання в Апеляційному суді Антверпена 26 червня, коли той вийшов на свіже повітря під час короткої перерви. Репортеру нічого не залишалося, як побігти і втекти між прилавками на ярмарковій площі.

Керівництво “Х’юмо” і видавництво “Дюпюї” (Dupuis) також виявилось під сильним тиском. Сім’я Г. була попереджена про те, що стаття щодо справи про інцест ось-ось має вийти друком. Що ж сталося? Друк був затриманий на години, але стаття все ж побачила світ.

...

Такий брутальний тиск, видається, дуже добре “спрацьовує” в рамках системи правосуддя. Після того як стаття була опублікована, надійшла маса нової інформації із найрізноманітніших джерел. Ця унікальна справа про інцест вже тривалий час збирає дурну славу, не тільки в професійних колах педіатрів і дитячих психіатрів, але й в органах королівського обвинувачення, судах у справах неповнолітніх та дитячих будинках. Завдяки новим даним тепер ми маємо ще кращу картину того, як часто і як підступно суди маніпулювали цією справою, - з дотепер лише однією видимою метою: сприяти добробуту не дітей, але нотаріуса.

...

Так само були прийняті й результати годинного інтерв’ю сержантами поліції [ZF] і [ZG], під час якого Яна ще раз змушували відмовитися від своїх звинувачень. Луїс Де Лентдекер, який бачив, в якому стані Ян виходив після інтерв’ю, написав в “Де стандард”: “Він почав плакати і схлипувати. Він був повністю зниклою. Весь тремтячи від ридання, він сказав, що його знову допитували дві людини; він сказав їм, що все неправда, бо боявся, і він не хоче йти додому до батька, але хоче залишитися зі своєю матір’ю. Гірко ридаючи, він пригорнувся до бабусі з боку матері”. Як можна довіряти такому допиту? Одне з тверджень, отриманих під примусом, явно не узгоджується з іншими даними: згідно з [протоколом допиту] № 2873, Ян сказав, що ніколи не бачив свого батька голим. Сам нотаріус сказав Луїсу Де Лентдекеру: “Кажуть, що я часто стояв перед ними голим. Іноді вечорами діти забігали у ванну кімнату, коли я

приймав душ. У таких випадках я негайно ж випроваджував їх звідти”. В інтерв’ю психіатру [MN] нотаріус, який прагнув захистити себе, був навіть ще категоричнішим: “До розлучення кілька разів траплялося, що діти випадково натрапляли у ванній кімнаті на оголеного Г. Зрозуміло, що увага дітей була прикута насамперед до геніталій”.

Чи також випадково те, що сержант поліції [ZG] і його дружина були гостями нотаріуса на великодньому обіді?

У середині 1984 року, після приватної зустрічі з Головним королівським обвинувачем [YJ] і генеральним адвокатом [YD] професор [MA], добре відомий дитячий психіатр, отримує неофіційне завдання вивчити детально матеріали кримінальної справи. З цією метою, служба Головного королівського обвинувача надсилає йому різні стенограми та записи допитів. Висновки професора [MA] містяться в низці звітів, надісланих Головному королівському обвинувачу і Апеляційному суду Антверпена. Його попередні висновки наведені у звіті від 22 червня (якраз вчасно, оскільки рішення повинно було бути винесено 27 червня). Головний королівський обвинувач [YJ] знає, що цей додатковий звіт готується, і що ж відбувається? Несподівано Третя палата Апеляційного суду проводить слухання на два дні раніше запланованого і присуджує опіку над дітьми нотаріусу, “не беручи до уваги документи, подані професором [MA] після завершення слухань”. Чи не був Апеляційний суд повідомлений про те, що звіт професора [MA], який був дуже несприятливий для нотаріуса, може бути поданий до суду до завершення слухань, і чи не тому Третя палата провела засідання на два дні раніше? Більше того, не всі звіти професора [MA] були подані після завершення слухань. Насправді, Третя палата мала у своєму розпорядженні щонайменше три інших звіти професора [MA], і у всіх них йшлося про те саме. Отже, судді брешуть у своєму рішенні. Шостого листопада 1984 року справа знову надходить до суду, і цього разу палата користується зовсім іншим приводом для відхилення звітів професора [MA]: “Незважаючи на переконання, яке, видається, він (професор [MA]) має, він не був призначений Головним королівським обвинувачем при цьому Суді для того, щоб якимось чином допомогти Суду у зв’язку з цією справою”. Існує лише дві можливості: або служба Головного королівського обвинувача надала професору [MA] записи допитів для їх вивчення, або ж він вкрав їх і повинен понести за це покарання. Якщо професор [MA] не був призначений судом, то він не був уповноважений володіти документами з кримінальної справи. Таким чином, суди знову користуються брудними витівками, щоб створити видимість справедливості для рішення, якому немає виправдання.

Двадцять шостого червня 1984 року, на загальний подив, голова Третьої палати Апеляційного суду Антверпена, пані [YA], разом із суддями [YB] і [YC], присуджує опіку над дітьми нотаріусу, який обвинувачується в інцесті. Проте він може здійснювати своє право опіки лише під наглядом своїх батьків. Тут ми стикаємося з найнечеснішим обґрунтуванням: або нотаріусу слід повністю довіряти в тому, що стосується його дітей, і він може мати право опіки; або ж йому не можна довіряти і під його опікою дітям загрожує небезпека. Пані [YA], однак, вибрала лицемірне рішення. Якщо за нотаріусом потрібен нагляд з боку його батьків, то, очевидно, він не заслуговує довіри. І, тим не менше, йому надається опіка над дітьми. Чи може хтось зрозуміти подібну логіку? Третя палата вже робила кроки в цьому напрямку. На слуханнях 6 червня батьків нотаріуса запитали, чи бажають вони взяти на себе цей обтяжливий обов’язок. На що, зрозуміло, вони відповіли “так”. Випадковість чи ні, але це був єдиний

випадок, коли батьки нотаріуса з'явилися на слухання. Це робить це дуже схожим на інсценування. Чи хтось попередив їх заздалегідь, що їм буде поставлено таке запитання? ·

Дідусь і бабуся не були єдиними, кому завчасно надали інформацію. Двадцять п'ятого червня, за два дні до офіційного проголошення рішення, нотаріус очікував дітей біля школи. Він уже знав, що Апеляційний суд збирається присудити йому опіку над дітьми. Як це могло бути? ·

У попередній статті ми згадували скаргу матері на те, що співробітники поліції постійно спотворювали її слова або просто не записували те, що вона казала. Це не все. Показання очевидців також були сфальсифіковані ... ·

У певний момент слідчий суддя у Мехелені, пан [YE], колишній член ради Віллебрука від CVP [Народно-християнської партії], призначає доктора [MB] (медичним) експертом. Доктор [MB] приходить до тих же висновків, що й професор [MA]: Ян і Вім піддавалися сексуальному насильству. Доктор [MB] недвозначно попереджає слідчого суддю: “Важливо не допустити погіршення психологічних проблем батька і перетворення його в закоренілого гомосексуаліста або педераста”. Незважаючи на це, 6 листопада пані [YA] і її колеги-судді [YB] і [YC] залишають в силі судовий наказ про опіку на користь батька. Це найбільш малодушне рішення, яке ми колись читали. Мати дітей обвинувачується в тому, що вона не надала копію звіту експерта [MB], “внаслідок чого відсутня можливість вивчити його зміст”. Але як мати могла надати цей звіт? У неї немає права навіть ознайомитися з ним, не те що вивчити його. У Бельгії закони забороняють будь-кому отримувати будь-яку інформацію у справі, поки не завершено судове розслідування, тому що розслідування є таємним. Апеляційний суд прямо визнав у своєму рішенні, що судове розслідування ще триває, і, тим не менше, пані [YA] звинувачує матір у тому, що та не подала зазначений звіт! І це при тому, що подавати експертний звіт повинна служба Головного королівського обвинувача! Попри те, що слідчий суддя [YE] мав у своєму розпорядженні звіт доктора [MB] з кінця серпня, у рішенні Третьої палати ми читаємо, що “служба Головного королівського обвинувача не вважала за необхідне поінформувати суд про цей факт”. Чому ж служба Головного королівського обвинувача відмовилася направити цей ключовий експертний звіт до Апеляційного суду? Чи не тому, що він був занадто несприятливим для пана Г.? Як би там не було, пані [YA] внесла своє ім'я до колекції юридичних нісенітниць. ·

П'ятого вересня 1984 року Луїс Де Лентдекер публікує свою першу статтю щодо справи про інцест під заголовком “Справедливість сходить з розуму. Молода жінка бореться за своїх дітей”. Незабаром після цього генеральний адвокат [YD] викликає його до себе телефоном. Як зауважує Де Лентдекер у своїй другій статті від 28 вересня: “Рідкісний випадок, коли суддя або королівський обвинувач викликає до себе журналіста на інтерв'ю у зв'язку з триваючим судовим розглядом”.

Показовими є також такі витяги зі статті Де Лентдекера: “Коли я запитав, чому суд не призначив трьох експертів, щоб вони вивчили справу з психіатричної, медичної та судово-медичної точок зору, генеральний адвокат відповів буквально таке: “Цим дітям (тобто Віму і Яну) уже і так занадто часто доводилося знімати штани для різного роду обстежень. Найкраще залишити їх у спокої”. Коли я заперечив, що суд, проте, призначив експерта (Де Лентдекер має

на увазі доктора [MB]), і що його звіт майже не був врахований, можливо тому що в ньому містилися викривальні висновки по відношенню до батька, генеральний адвокат відповів: "Неправда, що підготовлений за наказом суду експертний звіт викриває батька. У будь-якому разі, я не знаю, про що в ньому йдеться. Крім того, висновки цього експерта є недійсними - він завершив своє дослідження всього за п'ять днів". Яка груба упередженість з боку генерального адвоката [YD] розкривається в цих цитатах! І що могло спонукати його на те, щоб подібним чином насварити журналіста? Це не входить до його службових обов'язків. Після цього генеральний адвокат [YD] був усунений від цієї справи за перевищення своїх повноважень, і був замінений старшим генеральним адвокатом [YK].

...

Існує і кілька позитивних зрушень. У четвер, 26 червня, Дев'ята палата Апеляційного суду Антверпена залишила в силі рішення кримінального суду Мехелена від жовтня 1985 р., яким було виправдано матір за звинуваченням у тому, що вона забрала дітей з-під опіки нотаріуса. У цій справі, крім виправдання матері, важливо ще те, що суд належним чином врахував показання професора [MA] і призначеного судом експерта [MB], які обидва свідчили під присягою на судовому слуханні, що діти дійсно піддалися сексуальному насильству. Суд в цьому випадку складався з інших суддів, ніж [YA], [YB] та [YC], а Головним королівським обвинувачем був не [YJ]."

21. Заявники опублікували свою третю статтю 18 вересня 1986 року. Вона містила таке:

"...

У цій статті ми відтворюємо фотографії, малюнки і цитати, які ми воліли б не публікувати. Більшість з цих документів були в нашому розпорядженні від самого початку, але ми не хотіли піддаватися ризику бути звинуваченими в гонитві за сенсаціями. Суди також володіють цими незаперечними доказами, і саме через те, що Апеляційний суд Антверпена і суд у справах неповнолітніх відмовилися врахувати їх, ми змушені їх опублікувати тут.

Ми повністю поділяємо подив, гнів і невіру, які відчувають наші читачі: подиву від того, що такі речі можливі; гніву від того, що вони дозволяються; та невіри тому, що головна гарантія нашої демократії, незалежна система правосуддя, виявилася підірваною у самій її основі. Саме тому, заради дітей Віма і Яна, ми публікуємо докази, які ми воліли б навічно залишити гнити під замком в наших архівах.

Гі Морт'єр (Guy Mortier)

Редактор

У четвер, 2 вересня, суддя суду у справах неповнолітніх, пані [YL], винесла проміжне розпорядження у скандальній справі про інцест, що стосується нотаріуса з Антверпена. Як усі знають, ця трагедія розігралася у найвищих фінансових сферах країни, в правоекстремістських колах Фландрії. Антверпенський нотаріус звинувачується його дружиною в тому, що він піддавав сексуальному насильству своїх двох маленьких хлопчиків, яких ми називаємо

Вімом і Яном, завдав їм фізичного болю та продовжує робити це дотепер. Суддя суду у справах неповнолітніх тепер вирішила, що батькові слід присудити опіку над дітьми, точніше, що він збереже її за собою, оскільки вона була вже йому присуджена, у порушення будь-якого розуміння справедливості, Апеляційним судом Антверпена. Водночас матері, проти якої не було висунуто жодного обвинувачення, і яка була вже двічі виправдана за звинуваченням у наклепі на нотаріуса, дозволяється бачитися з дітьми не частіше одного разу на місяць.

...

Це рішення, яке неможливо пояснити, ще раз перевертає здоровий глузд з ніг на голову. Матеріали справи товстішають і містять численні медичні довідки, шокуючі малюнки дітей, на яких зображено, як їх гвалтує батько, фотографії анальних подразнень і шрамів, залишених на тілі дітей після ударів кийком, не кажучи вже про докладні психіатричні звіти про стан дітей (один, складений судовим експертом [MB], п'ять - професором [MA], видатним педіатром з Левена, і два, у тому числі найостанніший, - професором [MC], який нещодавно обстежив дітей у повній таємниці). Щоразу однозначно з'ясовується, що двоє дітей зазнали сексуального і фізичного насильства. Чому ж суддя суду у справах неповнолітніх [YL] відмовляється у своєму рішенні врахувати ці вагомні докази, особливо враховуючи, що в жодному з медичних звітів не ставиться під сумнів те, що фізичне насильство мало місце? Невже сім'я пана Г. дійсно має такий вплив і гроші, що суди Антверпена не здатні винести незалежне рішення?

Це не справа преси перебирати на себе роль суду, але в цьому кричущому випадку зберігати мовчання неможливо і немислимо. Дотепер, ми вели розповідь про справу про інцест наскільки можливо обережно. Тепер же, коли суди вибрали явно неправильний шлях, ми відчуваємо себе зобов'язаними, в інтересах дітей, розкрити нові подробиці, якими б жахливими і неприємними для читачів вони не були.

...

Якими доказами обґрунтувала своє проміжне розпорядження суддя суду у справах неповнолітніх [YL]? Згідно зі статтею в "Хет фолк" (Het Volk) (першою з декількох), джерелом якої, швидше за все, є сам нотаріус, [YL] ґрунтувала своє проміжне розпорядження на звіті трьох призначених нею експертів. Згідно з "Хет фолк", з цього звіту стає ясно, що "не може навіть і виникати питання про будь-яке сексуальне насильство". Найменше, що можна сказати, так це те, що "Хет фолк" була введена в оману (справді, згодом вона повністю відмовилася від своєї першої статті). Так в чому ж тоді полягає істина?

Призначені судом експерти, доктор [MI], доктор [MJ] і доктор [MK], обстежили Віма і Яна під час шкільних канікул в Антверпенській [дитячій лікарні] "АКА" (Algemeen Kinderziekenhuis Antwerpen). Їх звіт ще не готовий і тому, природно, ще не надійшов до суду. Суддя суду у справах неповнолітніх і сторони не отримали від них жодних письмових документів. Тому суддя суду у справах неповнолітніх [YL] поспішила протягнути рішення ще до завершення підготовки звіту експертів. Ця процедура сама по собі виглядає надзвичайно підозріло. Але найгірше те, що вона залишає матір абсолютно беззахисною. Оскільки немає нічого офіційного на папері, вона не може оскаржити рішення судді суду у справах неповнолітніх.

По-друге, у супереч тому, що зазначається, указані три доктори не є незалежними експертами. Доктор [MJ] і доктор [MK] працюють в «АКА» під керівництвом доктора [MI]. З цієї причини їм важко заперечувати висновки свого начальника. У лікарні «АКА» у цих двох докторів репутація співробітників, які ніколи не підуть проти думки начальства.

По-третє, постає питання, чи розумно було ставити на чолі групи експертів доктора [MI]. Ми не бажаємо давати оцінку звіту до ознайомлення з його змістом, але чи не дивно, що особа, яка належить до того ж ідеологічного табору, що й правоекстремістський нотаріус, призначається у цій і так вже політизованій справі? Доктор [MI] одружений на дочці [ZH], який під час війни був комендантом. Читачі, напевно, пам'ятають, що родина пана Г. дуже тісно пов'язана з колами “чорносороченців”. Доктор [MI] також хвалиться перед співробітниками лікарні, що він, як і родина пана Г., підтримує режим апартеїду в Південній Африці. Це той самий доктор [MI], який деякий час тому записав дитину, що страждає невмінням пристосуватися до навколишнього середовища, до лав правоекстремістської організації “Флаамс націонаал йюгдфербонд” (Vlaams Nationaal Jeugdverband / VNJ), тільки заради того, щоб привчити її до дисципліни. Кожна людина має право дотримуватися своїх політичних думок, але в цій чутливій справі було б обнадійливішим побачити призначення менш політично заангажованого експерта.

Настільки ж незрозумілим є той факт, що суддя суду у справах неповнолітніх [YL] тримає пані [ZI] в якості співробітниці Управління захисту дітей, що існує при суді. Суддя [YL] повинна дуже значною мірою покладатися на інспектора у справах неповнолітніх в тому, що стосується всієї одержуваної нею інформації, а отже і на її думку щодо цієї справи, а проте ми вже розкрили, що пан Г. добре знайомий з пані [ZI]. Більше того, цей факт з'являється в протоколі інтерв'ю, проведеного 6 жовтня 1984 року. У ньому нотаріус неодноразово називає пані [ZI] в якості однієї з осіб, кого суди можуть попросити засвідчити його добросердність. Невже дійсно неможливо усунути від цієї справи всіх, у кого є ідеологічні або дружні зв'язки з родиною Г.?

...

Як нотаріус захищається проти звинувачення з боку його дітей в тому, що в травні він побив Віма “кийком з шипами”? Дуже плутано. Зі стенограми розповіді дітей та звіту судового виконавця з'ясовується, що він побив Віма 14 травня. У той день нотаріус і його маленькі хлопчики відвідували доктора [MJ]. У присутності батька, Вім розповів доктору кілька дуже компрометуючих його речей. Як тільки вони повернулися додому, батько почав бити Віма. Наступного дня нотаріус відправився до доктора [MJ] один і, на диво, не сказав ні слова про пошкодження свого сина. І тільки за декілька днів, коли фотографії були надіслані до відповідних органів влади, він видав історію про те, що Вім впав зі сходів. Чому він не сказав про це на самому початку? Діти підтверджують професору [MC], що Вім був побитий, і що він зовсім не падав зі сходів. Тоді нотаріус змінює лінію поведінки. Другого червня він викликає судового виконавця, який є його другом, і той складає звіт, згідно з яким діти спростовують усе. Дивно те, що маленьких хлопчиків допитує не судовий виконавець, а сам батько. Тому цей звіт не має ваги.

П'ятого червня у нотаріуса з'являється нова ідея. Доктор [ML] виписує довідку про те, що він не може знайти жодних пошкоджень. Це цілком можливо,

адже минуло вже три тижні. Чому ж через три тижні нотаріус засвідчує факт відсутності пошкоджень, тоді як раніше він стверджував, що пошкодження були викликані падінням зі сходів?

Остання версія полягає в тому, що Віма побив Ян. Цей плід уяви виходить від самої судді суду у справах неповнолітніх. Ось вам яскравий приклад упередженості.

...

Погане поводження, яке мало місце в травні, не було поодиноким випадком (як ми вже не раз зазначали). Ще 10 січня 1984 року доктор [MG] відправив судово-медичному експерту, доктору [MM], такі результати проведеного ним дослідження чотирьох аналізів-мазків: “Крім аморфної речовини, епітеліальних і слизових клітин, у трьох з чотирьох зразків я спостерігав структуру з трикутною головкою на довгому, більш-менш прямому хвостіку, яка відповідає опису сперматозоїда. Я спостерігав присутність однієї такої структури у двох з трьох зразків, і двох - у третьому”. Інші доктори також зробили аналогічні висновки. Згодом, професор [MA] і судовий експерт [MB] незалежно один від одного приходять до висновку, що Вім і Ян зазнали сексуального і фізичного насильства. Найостанніший звіт був складений професором [MC]. З метою доповнення раніше підготовленого звіту цей експерт обстежив дітей дванадцять разів між 1 серпнем 1985 р. і 31 травнем 1986 р. - старшого у відсутності матері, а Віма - зазвичай у присутності матері, оскільки спочатку було практично неможливо обстежити його в її відсутності. Як директор “Kind en Gezin in Nood” [“Діти та родини в біді”], одного з відділень Leuvense Universitaire Ziekenhuizen [Університетська клініка Левена], професор [MC] вважається одним з провідних фахівців у цій галузі. Щоб зберегти у своїй роботі повну незалежність, він вирішив прямо відмовитися від будь-якої форми винагороди. У його звіті містяться найбільш жакливі висновки. У відповідності з ним, дітей били палицею з шипами не один раз, а кілька разів. Більш того, це побиття носило форму ритуалу. Свічки запалені; іноді батько вдягнений у коричневу уніформу, а на кийку намальований ”знак диявола”. За допомогою дітей професор [MC] зміг виявити, звідки батько черпав своє натхнення. Він знайшов знак диявола в томі I Rode Ridder (“Червоного князя”) (!), який мав заголовок De barst in de Ronde Tafel (“Тріщина в Круглому столі”). Поруч зі знаком в книзі міститься такий текст: “Це символ Князя тьми, невідомого мага і Великого майстра чорної магії! Ще до створення Круглого столу він пішов у невідомому напрямку, і ніхто не знає, де він тепер знаходиться! Він присвячує усі свої виняткові знання і могутність усьому, що згубно і шкідливо! Його єдина мета - сіяти сум’яття і руїну. Він - символ насильства, яке в наш час панує над гуманністю і справедливістю!”.

Професор [MC] прямо заявляє у своєму звіті: “Як висновок, можна сказати, що Вім є жертвою неодноразового сексуального та фізичного насильства, а його брат Ян, хоча і зазнавав такого насильства, але меншою мірою, однак, знаходячись під дуже сильним психологічним тиском, стає все більш і більш психологічно неспокійним – звідси падіння його успішності в школі і неузгодженості в тому, що він інколи розповідає під час інтерв’ю. В інтересах обох дітей слід негайно видати судові розпорядження з тим, щоб повністю і назавжди вивести їх з-під впливу батька. Будь-яке подальше зволікання не матиме виправдання з медичної точки зору”.

До двох звітів професора додаються дуже точні описи тілесних ушкоджень дітей, зроблені дітьми заяви, зловісні малюнки Віма і Яна із зображенням сексуальних сцен з батьком (який часто представляється з рогами), а також фотографії. Обидва звіти знаходяться в розпорядженні експертів [MI], [MJ] і [MK]. Має їх і суддя [YL]. Має вона також і п'ять звітів професора [MA] та звіт судового експерта [MB]. Як пані [YL] може стверджувати, що докази відсутні? Невже для того, щоб вона в це повірила, потрібно побити і звалтувати дітей прямо у неї на очах?

...

Схожі звинувачення з боку дітей проти їхнього батька були пізніше зафіксовані також професором [MA], судовим експертом [MB], двома сержантами поліції [ZF] і [ZG] у присутності вчителя Віма, і, нарешті, професором [MC]. З іншого боку, є одна відмова від свідчень в інтерв'ю (з якого на плівці зафіксована лише одна, нечітка хвилина), яку проводив сержант поліції [ZJ] (що був після того відсторонений), що залякував Яна зброєю; одна в інтерв'ю з сержантами поліції [ZF] і [ZG], наприкінці якого у Яна трапився нервовий зрив (свідком чого випадково став Луїс Де Лентдекер); та одна відмова від заяви, зробленої Яном професору [MC] у присутності батька.

Залишається ключове питання: чи здатна якась матір придумати все це? Більше того, чи здатні настільки малі діти, - а в цьому місяці їм виповниться 6 і 9 років, відповідно, - триматися своїх звинувачень протягом ось вже двох з половиною років, якщо вони були вигадані та нав'язані їм матір'ю? І коли саме мати могла навчити дітей такого роду звинуваченням?

Не слід забувати, що з 25 червня 1984 року нотаріус мав опіку над дітьми згідно з розпорядженням Третьої палати Апеляційного суду Антверпена. Протягом більше двох років батько мав набагато більше впливу на дітей, ніж їхня мати, яка має право бачитися з дітьми тільки час від часу – право доступу, яке нотаріус часто порушував.

Більше того, якщо у нотаріуса совість чиста, чому він оголошує війну будь-кому, хто створює йому юридичні чи інші перешкоди? Чому він погрожував настільки багатьом людям у зв'язку з цією справою? У цій статті ми згадаємо лише останні випадки погроз і актів залякування.

...

У матеріалах справи також міститься звіт про інтерв'ю 23 травня 1984 року професора [MA] з Головним королівським обвинувачем [YJ] і генеральним адвокатом [YD]. Ми усвідомлюємо, наскільки делікатним є цитування листів, які не призначалися для опублікування, але батою обуха не переб'єш. Професор [MA] описує, як проходило інтерв'ю: "Після того, як я виклав свою проблему і моє прохання про призначення трьох експертів, я швидко зрозумів, що Головний королівський обвинувач хотів продовжити безсторонній розгляд всіх обставин справи, тоді як пан [YD] вже мав чітке уявлення про те, що слід було зробити – "Розповідь дітей вигадана, можливо її нав'язала їм матір, а дітей слід передати на піклування бабусі і дідусі, щоб батько теж був залучений в цей процес". Пан [YD] досить безцеремонно відмахнувся від мого прохання про підготовку експертного звіту. З його точки зору, у суддів набагато більше досвіду в цій галузі, ніж у лікарів, і наражати дітей на нові експертні обстеження

і допити може тільки завдати їм ще більше шкоди. Відповідь Головного королівського обвинувача була набагато більш врівноваженою; він вважав, що експертний звіт дійсно слід було підготувати. Більше того, Головний королівський обвинувач висловив серйозні зауваження з приводу пропозиції пана [YD]. Він сказав, що дід дітей з боку батька, під чие піклування пан [YD] запропонував довірити дітей, був, цитую, “божевільний”. На кожному світському прийомі, де він стикався з паном Г., пан Г. старший дуже чітко і не намагаючись маскувати свої погляди заявляв про те, що Гітлер повинен повернутися в цю країну. Він додав, що думку про “божевілья” діда поділяли практично всі учасники таких прийомів. І він категорично заявив пану [YD], що вважає абсолютно невиправданим довіряти дітей під опіку діда з боку батька.”

Незважаючи на те, що в їх розпорядженні була ця попередня інформація, суди Антверпена доручили, в першій інстанції, опіку над дітьми нотаріусу під наглядом його “божевільного” батька. У ході зустрічі з професором [MA] Головний королівський обвинувач [YJ] висловив також сумніви в чесності нотаріуса. Професор [MA] дав такі покази на свій власний захист перед *Ordre des Médecins* [Медичної асоціацією]: “Він (Головний королівський обвинувач) розповів, як у супереч думці судових органів пан Г. був зроблений нотаріусом в останній день перебування на посаді покійного пана [ZK] (тодішній міністр юстиції), і що, більше того, за дуже короткий проміжок часу (кілька років) йому вдалося перетворити майже неіснуючу практику на таку, що давала офіційний дохід у 32 мільйони франків на рік. Очевидно, він сумнівався, що нотаріус міг отримувати такий дохід законними і чесними засобами з огляду на кризу на ринку нерухомості, що мала тоді місце; крім того, йому здавалося, що в той час проти пана Г. уже було порушено провадження у зв’язку з його діяльністю в якості нотаріуса.”

Він був правий. У 1984 році дисциплінарна колегія навіть тимчасово заборонила нотаріусу проводити діяльність. Служба Головного королівського обвинувача (знову!) не взяла до уваги це покарання. Тим часом проти нотаріуса було порушено ще одну кримінальну справу за звинуваченням у підробці.

Найгірше те, що нотаріус публічно висловлює свої симпатії до нацистів. Із записаної відділом кримінального розшуку Мехелена заяви випливає, що він вважає геноцид шести мільйонів євреїв “американської вигадкою”. На його весіллі нотаріус і його батько віддавали нацистський салют і на всю гучність співали нацистські пісні.

Однак нотаріус йде набагато далі. Він хоче виховати своїх дітей за гітлерівськими принципами. Тому вони повинні вчитися терпіти біль та переносити приниження і страх. Сам Гітлер так описував гітлерівське виховання:

“Я дотримуюся жорсткої філософії освіти. Слабких потрібно бити і витісняти. Мої елітні школи будуть готувати молодь, яка буде наводити на світ страх. Я хочу, щоб молоді люди були жорстокими, деспотичними, незворушними і нещадними. Саме такими мають бути молоді люди. Вони повинні вміти терпіти біль. Вони не повинні показувати слабкість або м’якість. У їхніх очах повинен сяяти іскристий, вільний погляд хижої тварини. Я хочу, щоб моя молодь була сильною і красивою ... Тоді я зможу побудувати щось нове.”

Мало що можна додати до цього. Хіба що сказати, що в інтересах дітей настав час прийняти, нарешті, всерйоз медичні довідки, звіти і свідчення, представлені судовим експертом, судовим виконавцем і дитячими психіатрами, і щоб рішення у цій справі було ухвалено на підставі фактів, а не на основі впливового становища однієї зі сторін. На кону довіра громадськості до судової влади."

Стаття була ілюстрована тим, що заявники назвали фотографіями ушкоджень, нанесених "Віму" у травні, двома малюнками, один з яких, як зазначалося, був зроблений "Яном", а інший – "Вімом"; у ній також містився витяг з протоколу інтерв'ю "Яна", нібито проведеного сержантом поліції [ZB] 6 березня 1984 року.

22. Шостого листопада 1986 року з'явилася четверта стаття пана Де Гаеса і пана Гійселса. У ній зазначалося таке:

"...

Минулого четверга справа Віма і Яна отримала драматичний юридичний поворот подій. За клопотанням Головного королівського обвинувача [YM], Касаційний суд витребував справу Г. із суду Антверпена і передав її до суду Гента [першої інстанції] у надії на те, що магістрати з Гента виявляться менш упередженими. Це точно буде на часі. Боротьба між юридичними і медичними колами у справі Віма і Яна досягла кульмінації. В якості останньої спроби домогтися від антверпенських магістратів розсудливості, чотири видатні експерти відправили спільний лист Головному королівському обвинувачу [YJ], засвідчуючи своєю честю, що вони на 100% переконані, що діти пана Г. були жертвами сексуального і фізичного насильства. Професійна компетентність цих чотирьох експертів не може бути поставлена під сумнів – навіть антверпенськими магістратами. Це – професор [MD] (професор педіатрії в UIA [інститут Університету Антверпена], головний лікар Algemeen Kinderziekenhuis Antwerpen і директор Antwerp Vertrouwensartscentrum [медичний центр для дітей, які зазнали жорстокого поводження]); професор [MC] (професор педіатрії в Католицькому університеті Левена, завідувач Gasthuisberg [дитяча клініка] при Університеті і президент Національної ради з питань жорстокого поводження з дітьми); професор [MA] (професор дитячої та юнацької психіатрії в Gasthuisberg [лікарня] при Католицькому університеті Левена, якого Головний королівський обвинувач [YJ] призначив дослідити матеріали справи); та доктор [MB] (дитячий психіатр і психоаналітик, призначений судом в якості експерта).

До свого листа вони доклали список з десяти окремих доказів, кожен з яких у будь-якій іншій справі сам по собі призвів би до порушення кримінальної справи або навіть арешту. Мета цих вчених була зрозумілою. Вони домагалися від судів тимчасових "захисних заходів", згідно з якими до прийняття остаточного судового рішення діти були б віддані в один з трьох медичних центрів для дітей, які зазнали жорстокого поводження, у Фландрії. Відповіді не було. Відповідні магістрати жодним чином не відреагували. Але реакція була з боку Медичної асоціації, яка заборонила професорам [MA] і [MC] висловлювати свої думки. Знову замість того, щоб вислухати повідомлення посланця, його вбивають.

Політики також відреагували. Міністр юстиції, Жан Голь (Jean Gol), захотів ознайомитися з матеріалами справи і уважно спостерігає за нею, але він не має повноважень для того, щоб втрутитися через конституційний принцип поділу

влад. А члени Європейського Парламенту Йеф Ульбурґс (Jef Ulburghs), Анн-Марі Лізін (Anne-Marie Lizin) ... і Пол Стаєс (Pol Staes) ... представили на розгляд Європейського Парламенту проект резолюції з вимогою провести належне розслідування і вжити невідкладних заходів з тим, щоб покласти край небезпечному положенню, в якому опинилися діти.

Суспільству стає все важче і важче “проковтнути” цю справу. Міністерство юстиції засипано десятками гнівних листів. На сходах антверпенських судів тривають щотижневі мовчазні демонстрації, а на минулому тижні, у ніч на понеділок, по всьому центру міста були розклеєні плакати, що викривають ім’я та прізвище пана Г. Кампанія з розклеювання плакатів, що викликала змішані почуття в середовищі журналістів і юристів, перевела дискусію навколо справи Г. у нову площину.

...”

23. Двадцять сьомого листопада 1986 року з’явилася п’ята стаття заявників. Вона містила таке,

“...

Висловлене нами два тижні тому припущення, що страшенно повільний поступ у справі Віма і Яна, швидше за все, призведе до того, що справа застрягне в судах Антверпена, справдилося. Усупереч усім доказам, Касаційний суд вирішив, що судову владу Антверпена не можна звинуватити в будь-якій упередженості в цій справі про інцест і тому розгляд всієї справи може бути продовжено в Антверпені.

Паралельно з рішенням Касаційного суду відбулися декілька вражаючих подій. Нотаріус пан Г., який так називається з тим, щоб захистити від розкриття імена Віма і Яна, тепер виступає публічно і дає інтерв’ю, іноді навіть у супроводі своїх дітей. Та обставина, що його ім’я (а тому й імена його маленьких хлопчиків) тепер з’являються в пресі, схоже, зовсім його не турбує.

Ще один наслідок – це те, що засоби масової інформації нарешті перервали багатомісячне мовчання, а деякі редактори зовсім втратили голову.

Нас дуже турбує, що певні щоденні і щотижневі газети намагаються применшити справу Г., зображуючи її як пересічний процес розлучення, у якому обидві сторони кидаються найогиднішими обвинуваченнями. У цьому дійсно не дуже приємному процесі аспект “розлучення” є лише незначною деталлю; крім того, він становить зовсім іншу справу. Дійсно, ми не опублікували жодного слова на цю тему, і не збираємося це міняти, оскільки це суто приватна справа.

У цій справі нас хвилюють такі реально важливі питання, як дуже серйозні звинувачення в інцесті і жорстокому поводженні з дітьми, що підтверджується медичними довідками та оглядами, і надзвичайно сумнівний підхід судів до розгляду цих звинувачень. Ця ситуація більше не є частиною приватного життя двох людей, але стосується всіх нас. Більше того, справа пана Г. – це лише верхівка айсберга і є показовою для інших справ про інцест. Саме з цієї причини, і виключно з цієї причини, ми й писали про неї.

Тим часом деякі щоденні і щотижневі газети включилися в найогиднішу гонитву за сенсаціями; не маючи справжнього розуміння справи, вони надають нотаріусу цілі розворти для виголошення своєї версії фактів. Звичайно, свобода вираження поглядів є священною. Але чи висували ми хоч раз на передній план матір Віма і Яна? Публікували ми колись її думку у справі? Ні. Матеріали “Х’юмо” про Віма і Яна завжди ґрунтувалися виключно на наших власних розслідуваннях і на численних справжніх документах.

Ми не написали жодного слова, яке не спиралося б на звіти лікарів, педіатрів, судових експертів та судового виконавця. З того часу, як 26 червня побачила світ наша перша стаття “Інцест, дозволений у Фландрії”, сім’я нотаріуса намагалася запросити керівництво тижневика “Х’юмо” за обідній стіл для “обговорення” справи. Наша редакція завжди проводила послідовну політику: жодного обговорення – надішліть нам документи, які доводили б, що ми неправі, і ми їх опублікуємо. Ми зробили таку ж пропозицію в [телевізійній програмі] “Аргус”, але дотепер у пана Г. не знайшлося часу надіслати нам його “настільки ж численні експертні докази на спростування”. Попри всі його твердження в “Кнаку” (Knack) і “Де Ньюе газет” (De Nieuwe Gazet) про їх існування, дивно, що журналісти цих газет досі не отримали цих доказів на спростування. Все, що досі намагався робити нотаріус, так це скаламутити воду і представити справу таким чином, що ніби мова йде про його слово проти слова його дружини – аргумент на кшталт “О ні, я цього не робив” та “О так, робив”.

...

У номері “Кнаку” за 5 листопада нотаріус розкриває ще одну нову знахідку: фотографії були зроблені не судовим виконавцем, а його колишньою дружиною, і вони були сфальсифіковані за допомогою “червоної мазі”. Ми повторюємо: якщо синці були викликані падінням зі сходів, то навіщо тоді треба було підробляти їх за допомогою червоної мазі? Дійсно, фотографії були зроблені його дружиною, але в присутності судового виконавця. До того ж, вони були спеціально долучені до звіту судового виконавця.

Але незалежно від цього, доречним є те, що судовий виконавець таки зробив фотографії сам.

...

Нічого, крім червоної мазі? Усе підроблено, щоб було краще видно?

...

Крім того, це не єдині фотографії ушкоджень. Доктор [МС] також зробив численні фотографії пошкоджень і “аномального подразнення пеніса і періанальної області”, і вони були долучені до його звітів. Нотаріус стверджує, що докази відсутні. Невже дійсно потрібно буде надрукувати фотографію запалених анусів його маленьких хлопчиків?

У суду, для якого судовий виконавець склав цей звіт і зробив фотографії, як видається, не виникло жодних сумнівів щодо їх достовірності; чотири місяці тому він без жодних коментарів долучив їх до матеріалів справи. На те були достатні підстави. [ЗМ], судовий виконавець, зробив фотографії за допомогою фотоапарата “Полароїд” у присутності свідків. Фотоапарат цього типу дозволяє

отримати фотографію протягом всього декількох секунд. Такі фотографії неможливо підробити. Пан Г. дуже добре знає, чому він не ініціював провадження проти судового виконавця, і чому він опублікував свої інсинуації лише в певних газетах та журналах.

До тактики блефу нотаріус вдається не вперше. Цей витяг з “Кнаку” дуже показовий: “Він легко визнає, що чинив тиск на декількох докторів, побив свого шурина і, після отримання попередження зсередини редакції “Х’юмо”, погрожував журналу Альберта Фрера (Albert Frère), домагаючись викреслення його імені зі статей, але не бачить у зазначеному залякуванні і вважає, що в його нещасливому становищі інші повели б себе набагато гірше.”

Твердження, що пан Г. намагався викреслити своє ім’я зі статей “Х’юмо”, лише одна з його багатьох видумок. Тоді він вимагав не більше і не менше, як повної цензури: стаття не повинна була бути опублікована! Зі свого боку, нам ніколи й не спадало на думку згадувати ім’я нотаріуса і його сім’ї. Тому це ім’я ніколи не вказувалося в жодній чернетці, навіть у проекті чернетки. Для “Х’юмо” це ніколи не було справою нападу на особу (і у цьому зв’язку ми повністю відмежовуємося від тих, хто розклеює плакати з ім’ям нотаріуса по всьому Антверпену), але справою про сумнівний спосіб, у який ця справа розглядалася.

...

Пан Г. отримує задоволення, коли він розповідає кожному, що суди і офіційно призначені експерти знаходяться на його боці. “Він сказав нам, що звіт трьох експертів з “АКА” (призначених суддею суду у справах неповнолітніх [YL] - ред.) буде опублікований в середу, але він вже може розкрити, що звіт доводить його повну невинуватість” (“Алгемеен дагблад” (Algemeen Dagblad), 01.11.86).

“На цьому тижні він сподівається розповсюдити звіти докторів [MI], [MK] і [MJ], призначених експертами судом у справах неповнолітніх рік тому (!). “Вони одностайні і повністю сприятливі для мене” [говорить він] ...” (“Кнак”, 05.11.86)

Пан Г. був настільки впевненим, що ми потрапили в пастку (див. нашу попередню статтю) і повірили, що звіти знімають з нього всі підозри. Оскільки на той момент звіти ще не надійшли до суду, ми задалися запитанням: “Невже нотаріус володіє не запідозреним досі даром ясновидіння або чи не була в нього можливість ознайомитися зі звітами ще до їх надходження до суду у справах неповнолітніх?”

Ми не знаємо. Але ми знаємо, що у своїх інтерв’ю нотаріус показує правді довгий ніс. Три звіти не цілком сприятливі для нього. Висновки зі звіту психіатра [МК], якими б плутаними вони не були, явно вказують, що матеріали справи створюють сильну презумпцію на користь того, що мало місце сексуальне і фізичне насильство, але що відсутні абсолютні, неспростовні докази. Використовуючи умовний зворот, [МК] додає, що розповіді Віма і Яна могли бути результатом “навіювання”, якщо не сказати “згодовування”, з боку матері. Іншими словами, [МК] каже, що насправді він не знає. У будь-якому разі, навряд чи можна сказати, що цей звіт повністю сприятливий для пана Г. Нотаріус брехав пресі й про інші речі. За його словами, діти бояться Мехелена, де проживає мати, - тоді як згідно зі звітом [МК], один з дітей дуже добре ставиться до місця проживання матері та дуже погано - до місця проживання

батька. Інша дитина іноді воліла б залишитися в Антверпені, а в інший час йому більше подобається жити в Мехелені. Більш того, [МК] вважає, що дітей слід помістити в прийомну сім'ю і дозволити доступ до них обом батькам.

Минулого тижня надійшов також експертний звіт доктора [МЈ]. Ключовий свідок у зв'язку з жорстоким поводженням 16 травня, [МЈ] робить висновок, що воно ніколи не мало місця. Ще один зразок мудрості експерта: з одного боку, у своєму звіті він констатує, що діти хочуть залишитися з матір'ю, а з іншого, рекомендує після розлучення віддати їх під опіку батькові, з наданням матері обмеженого доступу до них. В якості негайного кроку він, як і [МК], рекомендує помістити дітей у нейтральне оточення, з наданням обом батькам широкого доступу до них. Безумовно, треба самому бути експертом, щоб зрозуміти таку кількість суперечностей.

...

На відміну від суперечливих і непослідовних звітів цих лікарів існують неспростовні і недвозначні звіти професора [МА]:

“Враховуючи, що діти знов зазнали сексуального насильства з боку батька, я вважаю, що будь-який подальший контакт між батьком і дітьми був би в цей час украй шкідливим для подальшого розвитку дітей. Ситуація є для них особливо загрозливою, тому що їхній психічний і особистісний розвиток зазнає серйозної небезпеки. У зв'язку з цим, я вважаю за необхідне терміново втрутитися в ситуацію відповідно до статті 36 (2) (діти в небезпеці) Закону про захист дітей.” (серпень 1984 р.)

Судовий експерт [МВ], призначений слідчим суддею [УЕ], зазначає:

“Всі обстеження Віма і Яна приводять до одного й того ж висновку: обидва описують сексуальний контакт з татком. У Віма протікає процес асиміляції психологічної травми у його підсвідомості. Для Яна цей процес асиміляції є складнішим. Твердження дітей здаються достовірними, і я виклав низку своїх аргументів на цей рахунок.” (серпень 1984 р.)

Доктор [МС], який оглядав дітей двадцять два рази (а не дванадцять, як знову збрехав нотаріус в “Де ньове газет”) і в сімнадцяти випадках виявив не випадкові ушкодження, констатує:

“В інтересах обох дітей слід негайно видати судові розпорядження з тим, щоб повністю і назавжди вивести їх з-під впливу батька. Будь-яке подальше зволікання не матиме виправдання з медичної точки зору.” (травень 1986 р.)

Соромно, що суди Антверпена відмовляються врахувати ці докази.”

У якості ілюстрацій до статті були наведені два інших малюнки, які, як стверджувалося, були зроблені дітьми; стаття також містила те, що, за словами заявників, являло собою витяг із звіту судового виконавця [ЗМ], у якому описувалися синці на обох ногах молодшого хлопчика.

24. Після рішення 29 вересня 1988 року (див. параграф 11 вище) пан Де Гаес та пан Гійселс опублікували статтю 14 жовтня 1988 року, що містила таке:

“... ”

Двадцять дев'ятого вересня суд першої інстанції Брюсселя виніс рішення у справі, порушеній проти тижневика “Х'юмо” суддями Апеляційного суду Антверпена у результаті наших статей про нотаріуса пана Г. “Х'юмо” програв у всіх відношеннях. Це рішення не тільки безнадійно невмотивовано, але й повністю незадовільно. Віце-президент [YF] та інші судді, [YG] і [YH], недбало підійшли до розгляду справи. Вони не захотіли прислухатися до дуже сильних аргументів “Х'юмо”, а від дискусії про взаємини між засобами масової інформації та системою правосуддя, яка важлива для преси в цілому, просто відмахнулися. Цікаво, чи дійсно Їх світлості читали пояснення “Х'юмо”.

Суд першої інстанції Брюсселя обрав простий шлях, звинувативши нас у тому, що “інсинуації та образливі звинувачення” проти суддів “не були засновані ні на чому, крім чуток і зловмисних спотворень”. Усій Фландрії, за винятком, мабуть, панів [YF], [YG] і [YH], відомо, що наші сумніви в чесності магістратів Апеляційного суду Антверпена були засновані (і продовжують залишатися такими) на низці медичних звітів, які ми завжди дослівно цитували, щоб не могло бути й мови про зловмисне спотворення. Невже журналісти діють незаконно, приводячи виключно дослівні витяги з медичних звітів, а також відомі й доведені факти?

Нас також звинувачують в тому, що ми безчестимо приватне життя антверпенських суддів. Але “Х'юмо” зі свого боку ніколи не піднімав жодних питань, які хоч якось були пов'язані з приватним життям суддів. ... Ми строго і свідомо дотримувалися розгляду тільки тих питань, які безпосередньо стосуються справи і могли бути перевірені за допомогою історичних книг і статей в пресі. Як можна вважати аспектами приватного життя питання, які настільки очевидно і безперечно є загальним надбанням?

Далі в мотивувальній частині свого рішення судді [YF], [YG] і [YH] стверджують категорично, що ми “приймаємо на віру заяву, зроблену колишньою дружиною пана Г. і її радником-експертом (професором [MA])”. Нас абсолютно не хвилює заява колишньої дружини пана Г. Ми завжди зосереджували свою увагу лише на медичних висновках і звітах численних лікарів.

Однак суд першої інстанції просто не звертає уваги на ці факти.

Більше того, майстерно уникається один з найважливіших аспектів справи пана Г.: конфлікт між медичною професією та судовою системою. Суд каже, що журналісти мають обов'язок прагнути “дотримуватися істини” – вислів, під яким ми із задоволенням підписуємося, але такий же обов'язок покладається і на суддів.

Рішення суду першої інстанції стає прямо кафкіанським, коли в ньому атакуються медичні звіти простим посиланням на рішення суддів Апеляційного суду, які свідомо відмовилися серйозно поставитися до цих звітів – саме таке ставлення засудив тижневик “Х'юмо”. Для чого у нас були підстави. Але що роблять судді суду першої інстанції Брюсселя? Вони використовують рішення своїх колег-суддів як доказ проти “Х'юмо”. Іншими словами, істину можна знайти лише у рішеннях антверпенських суддів. Якщо це дійсно так, то будь-хто, хто заперечує правильність судового рішення, у тому числі в пресі, ризикує

виявитися порушником, оскільки суддя завжди правий. У подальшому ми будемо публікувати в нашій газеті не правду, а лише “офіційну правду і нічого крім офіційної правди”. Чи цього бажають люди?

Очевидно, брюссельським суддям [YF], [YG] і [YH] не вдалося прийняти рішення з необхідною безсторонністю та незалежністю від їхніх колег-суддів Апеляційного суду Антверпена. Таким чином вони продовжують лінію упереджених рішень, які ми засуджували у справі пана Г. Тому “Х’юмо” подаватиме апеляцію на це рішення.”

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

25. Частина перша колишньої статті 18 (зараз стаття 25) Конституції передбачає:

“Преса є вільною; не повинно існувати цензури; у письменників, видавців або типографій не може вимагатися застава.”

26. Відповідні положення Цивільного кодексу передбачають таке:

Стаття 1382

“Будь-яке вчинене особою діяння, яке завдає шкоди іншій особі, покладає на особу, з чиєї вини завдано шкоду, відповідальність за її відшкодування.”

Стаття 1383

“Кожен несе відповідальність за шкоду, завдану не лише його діями, але й внаслідок його бездіяльності або недбалості.”

Відповідно до авторів юридичних видань та судової практики, порушення кримінального закону становить саме по собі провину в розумінні статті 1382 Цивільного кодексу (див. L. Cornelis, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, стор. 62, № 41; рішення Касаційного суду від 31 січня 1980 року (*Pasicrisie* 1980, I, р. 622) та 13 лютого 1988 року (*Rechtskundig Weekblad* 1988-89, col. 159)). Відповідно, статті 1382 та 1383 Цивільного кодексу становлять основу для цивільного провадження стосовно зловживання свободою преси (рішення Касаційного суду від 4 грудня 1952 року, *Pasicrisie* 1953, I, р. 215). Публікація вважається зловживанням, якщо вона порушує кримінальний закон (при цьому, однак, немає необхідності в наявності всіх складових правопорушення), поширює необачні звинувачення без достатніх доказів, вживає невинновато образливі або гіперболізовані висловлювання, або не поважає приватне життя чи приватність особи.

27. Статті 443-449 та 561, 7 Кримінального кодексу передбачають покарання за дифамацію і образу. Згідно зі статтею 450, ці правопорушення, якщо вчинені проти приватних осіб, можуть

переслідуватися тільки на підставі скарги потерпілої сторони або, якщо ця особа померла, його подружжя, нащадків або законних спадкоємців до третього ступеня. Статті 275 і 276 цього ж кодексу передбачають покарання за образу членів звичайних судів.

ПРОВАДЖЕННЯ У КОМІСІЇ

28. Пан Де Гаес і пан Гійселс подали заяву до Комісії 12 березня 1992 року. Вони стверджували, що винесені проти них рішення порушили їхнє право на свободу вираження поглядів, яка гарантується статтею 10 Конвенції, і що вони ґрунтувалися на помилковому тлумаченні статті 8. Вони також стверджували, що вони не отримали справедливого розгляду справи незалежним і безстороннім судом у розумінні статті 6.

29. Комісія визнала заяву (№ 19983/92) прийнятною 24 лютого 1995 року. У своєму звіті від 29 листопада 1995 року (стаття 31) вона висловила думку, що мало місце порушення статті 10 (шість голосів проти трьох) і статті 6 (одноголосно) Конвенції, але не було порушення статті 8. Повний текст висновку Комісії та двох окремих думок, які не збігаються з думкою більшості, відтворений у додатку до цього рішення³.

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ ДО СУДУ

30. У своєму меморандумі Уряд просив Суд “визнати, що було відсутнє порушення статей 6 та 10 Конвенції”.

31. У своєму меморандумі заявники просили Суд “визнати, що мало місце порушення статті 10 та статті 6 Конвенції”.

³ З практичних міркувань цей додаток з’явиться лише в друкованій версії цього рішення (у Збірці рішень та рішень про прийнятність 1997-I), але копію звіту Комісії можна отримати в секретаріаті Суду.

СТОСОВНО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

32. Заявники стверджували, що рішення суду першої інстанції Брюсселя та рішення Апеляційного суду проти них призвели до порушення статті 10 Конвенції, яка передбачає:

“1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.”

33. Рішення проти заявників без сумніву становило “втручання” у здійснення ними їхньої свободи вираження поглядів. Сторони не заперечували, що це втручання було “встановлено законом” і переслідувало принаймні одну з правомірних цілей, зазначених у пункті 2 статті 10, – захист репутації чи прав інших осіб, у цьому випадку прав суддів та генерального адвоката, які ініціювали провадження.

Суд погоджується. Отже, слід установити, чи було це втручання “необхідним у демократичному суспільстві” для досягнення указаної мети.

34. Пан Де Гаес та пан Гійселс зазначили, що їхні статті були написані на фоні суспільної дискусії, про яку повідомляли інші газети, щодо інцесту у Фландрії та того, яким чином судова влада підходила до вирішення проблеми. Перед тим, як писати їх, вони провели достатнє дослідження та звернулися за думкою до кількох експертів, і це дозволило їм побудувати статті на об'єктивних доказах. Єдиною причиною, чому вони не надали ці докази в суді, було те, що вони не хотіли розкривати свої джерела інформації. Відмова судів Брюсселя першої та апеляційної інстанції долучити до доказів документи, які вони згадали, відповідно, сама по собі становила порушення статті 10.

Їхня критика суддів та генерального адвоката, зазначили вони далі, не могла виправдати застосування покарання лише на тій підставі, що вона не відповідала рішенням Апеляційного суду Антверпена.

Установлення “судової істини” у рішенні суду не означало, що будь-яка інша думка повинна була вважатися неправильною, коли розглядалося питання здійснення свободи преси. Проте саме це мало місце в цій справі, хоча оспорювані статті й ґрунтувалися на достатній об’єктивній інформації. Коротше, оскаржуване втручання не було необхідним у демократичному суспільстві.

35. Комісія погодилася з цим доводом по суті.

36. Уряд стверджував, що оспорювані статті в пресі були далекі від того, щоб стимулювати дискусію про функціонування системи правосуддя в Бельгії, натомість вони містили лише особисті образи, спрямовані проти суддів та генерального адвоката Антверпена, і тому не заслуговували на посилений захист, який застосовувався до політичних поглядів. Журналісти не можуть претендувати на недоторканність за висловлення поглядів лише на тій підставі, що правильність цих поглядів не можна перевірити. У цій справі автори статей зазнали покарання за перевищення меж допустимої критики. Було б цілком можливим піддати критиці те, яким чином суди розглядали справи Г., без того, щоб при цьому робити особисті нападки на відповідних суддів та генерального адвоката і звинувачувати їх в упередженості та “відсутності незалежності”. У цьому зв’язку слід також пам’ятати, що обов’язок стриманості, покладений на магістратів, не дозволяв їм реагувати та захищати себе, як, наприклад, це роблять політики.

37. Суд повторює, що преса грає найважливішу роль у демократичному суспільстві. Хоча вона повинна не виходити за певні межі, зокрема стосовно репутації та прав інших осіб, її обов’язок тим не менше полягає в поширенні – у спосіб, що не порушує обов’язки та відповідальність преси, - інформації та ідей щодо всіх питань суспільного інтересу, у тому числі тих, що стосуються функціонування судової влади.

Суди – гаранті правосуддя, чия роль є основоположною в державі, що ґрунтується на верховенстві права, - повинні користуватися суспільною довірою. Тому вони повинні бути захищені від руйнівних нападок, які є безпідставними, особливо з огляду на те, що на суддів покладається обов’язок стриманості, який не дозволяє їм відповідати на критику.

У цій справі, як і в інших, насамперед національним органам належить визначити потребу у втручанні в здійснення свободи вираження поглядів. Проте те, що вони можуть зробити в цьому зв’язку, підлягає європейському нагляду, який охоплює як законодавство, так і рішення про його застосування, навіть якщо їх прийняв незалежний суд (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі *Prager and Oberschlick v. Austria* від 26 квітня 1995 року, Series A no. 313, стор. 17-18, параграфи 34-35).

38. Суд насамперед зазначає, що рішення проти заявників ґрунтувалося на всіх статтях, опублікованих ними між 26 червня та 27 листопада 1986 року на тему справи Г.

Це слід враховувати в цілях оцінки масштабу та необхідності втручання, яке оскаржується.

39. Статті містять багато детальної інформації про обставини, у яких приймалися рішення про опіку над дітьми Г. Ця інформація ґрунтувалася на ретельному дослідженні звинувачень проти пана Г. та на висновках кількох експертів, які, як стверджується, порадили заявникам оприлюднити їх в інтересах дітей.

Навіть Апеляційний суд Антверпена вважав, що дружина, свекор та теща пана Г., проти яких було порушено кримінальну справу за наклеп, “не мали достатніх підстав сумніватися в правдивості цих звинувачень”, про які йдеться (див. параграф 8 вище).

Отже, заявників не можна звинуватити в тому, що вони не виконали свої професійні обов’язки, коли оприлюднили те, що вони дізналися про цю справу. Преса повинна поширювати інформацію та ідеї, які становлять суспільний інтерес. Преса не лише має завдання поширювати таку інформацію і ідеї – суспільство також має право отримувати їх (див., серед інших, рішення у справах *Jersild v. Denmark*, 23 вересня 1994 року, Series A no. 298, стор. 23, параграф 31, та *Goodwin v. the United Kingdom*, 27 березня 1996 року, Reports of Judgments and Decisions 1996-II, стор. 500, параграф 39). Це було особливо справедливо в цій справі з огляду на серйозність звинувачень, які стосувалися як долі малолітніх дітей, так і функціонування системи правосуддя в Антверпені. Більше того, заявники досить чітко висловилися з цього приводу, коли вони написали у своїй статті від 18 вересня 1986 року: “Це не справа преси перебирати на себе роль суду, але в цьому кричущому випадку зберігати мовчання неможливо і немислимо.”

40. Крім того, слід відзначити, що судді та генеральний адвокат, які ініціювали провадження, у своїх поданнях до судів Брюсселя першої та апеляційної інстанції не ставили під сумнів інформацію, оприлюднену стосовно долі дітей Г., крім твердження про те, що справу було відкликано з антверпенських судів (див. параграфи 22-23 вище). Проте, вага цього останнього твердження порівняно з оспорюваними статтями в цілому та тим, що заявники виправили свою помилку, означає, що сам по собі цей випадок не може поставити під сумнів надійність роботи журналістів.

41. Насправді, судді та генеральний адвокат скаржилися в основному на особисті нападки, яких, на їхню думку, вони зазнали в коментарях журналістів стосовно подій під час судового розгляду справи про опіку над дітьми Г. Звинувативши їх у явній упередженості та боягузтві, журналісти, на думку магістратів, зробили заяви

дифамаційного характеру, які паплюжили їхню честь. Крім того, заявники звинуватили двох з них у неприхованих правоекстремістських симпатіях, таким чином грубо порушивши їхнє право на повагу до їхнього приватного життя.

Суди Брюсселя погодилися з цим твердженням по суті (див. параграфи 11 та 14 вище). Апеляційний суд вирішив, що заявники були головним чином винуваті в тому, що вони зробили недоведені заяви про приватне життя суддів та генерального адвоката, які ініціювали провадження, та дифамаційні твердження про їхню упередженість під час розгляду справи дітей Г. У їхньому рішенні зазначалося:

“У цій справі апелянти наважилися піти на крок далі, стверджуючи без жодних доказів, що вони були вправі зробити висновок про нібито упередженість на підставі самих особистостей суддів і генерального адвоката. Тим самим вони втрутилися в приватне життя, що, без сумніву, незаконно.

Крім того, мета цього судового провадження полягає не в тому, щоб вирішити, у чому, урешті-решт, полягала об’єктивна істина у справі, яку остаточно вирішили первинні позивачі, а лише в тому, щоб встановити, чи можна вважати коментарі, які розглядаються, наклепницькими (а в цьому немає жодного сумніву).” (див. параграф 14 вище)

42. Суд підкреслює, що слід чітко розрізняти факти та оціночні судження. Існування фактів можна продемонструвати, тоді як достовірність оціночних суджень довести не можна (див. рішення у справі *Lingens v. Austria*, 8 липня 1986 року, Series A no. 103, стор. 28, параграф 46).

43. Стосовно, по-перше, заяв про політичні симпатії суддів та генерального адвоката, які ініціювали провадження, слід зазначити, що Апеляційний суд Брюсселя постановив:

“Навіть якщо апелянти вважали, що відповідачам можна було приписати певні ідеологічні погляди (наявність яких у них вони не зуміли довести), це в жодному разі не дозволяє їм просто так виводити з наявності цих поглядів - навіть якщо б вони були б доведені - висновок про те, що судді та генеральний адвокат були упереджені, і критикувати таку упередженість публічно.” (див. параграф 14 вище)

З цього очевидно, що навіть якщо звинувачення, які розглядаються, були правильними, то заявники не змогли б уникнути відповідальності, оскільки вона стосувалася не стільки повідомлень про звинувачення, скільки коментарів, які ці звинувачення викликали в журналістів.

44. Додатково до інформації, яку заявникам вдалося зібрати про поведінку пана Г. по відношенню до своїх дітей і яка сама по собі могла виправдати критику рішень, прийнятих відповідними суддями і генеральним адвокатом або з їхньою допомогою, ті факти, які заявники вважали за можливе припустити стосовно політичних симпатій цих

осіб, можна вважати такими, що потенційно додавали переконливості твердженню, що ці симпатії все таки мали якийсь вплив на прийняті рішення.

45. Одне з тверджень з приводу нібито наявних політичних симпатій було недопустимим; воно стосувалося минулого батька одного із суддів, які критикувалися (див. параграф 19 вище). Не можна вважати прийнятним, коли людину засуджують через те, що сталося з одним із членів його сім'ї. Покарання було виправданим лише на підставі одного цього твердження.

Проте це був лише один з епізодів у цій справі. Заявники були засуджені за всю сукупність звинувачень в упередженості, зроблених ними на адресу трьох суддів і генерального адвоката, про яких йдеться.

46. У цьому зв'язку Суд наголошує, що свобода вираження поглядів застосовується не лише до "інформації" чи "ідей", які схвально сприймаються чи розглядаються як необразливі або викликають байдужість, але й до таких, що ображають, шокують або бентежать державу чи будь-яку частину громади. Крім того, свобода журналістської діяльності також охоплює можливе використання деякого ступеня перебільшення або навіть провокації (див., *mutatis mutandis*, цитоване вище рішення у справі *Prager and Oberschlick*, стор. 19, параграф 38).

47. Якщо подивитися на них крізь призму цієї справи, звинувачення, про які йдеться, становлять собою точку зору, чия достовірність, за визначенням, не може бути доведена. Така точка зору, проте, може бути надмірною, зокрема за відсутності будь-якої фактичної основи, але в цій справі цього не було. У цьому відношенні ця справа відрізняється від справи *Prager and Oberschlick* (див. цитоване вище рішення, стор. 19, параграф 37).

48. Хоча коментарі пана Де Гаеса і пана Гійселса, безсумнівно, були різко критичними, вони, тим не менше, здаються пропорційними до того занепокоєння та обурення, які були викликані наведеними в статтях фактами. Щодо полемічного і навіть агресивного тону статей, чого Суд не схвалює, слід пам'ятати, що стаття 10 захищає не тільки зміст виражених ідей та інформації, але також і форму, у якій вони доносяться (див., як найбільш нещодавнє, цитоване вище рішення у справі *Jersild*, стор. 23, параграф 31).

49. Отже, Суд вважає, що з огляду на серйозність обставин справи та питань, про якій йшлося, необхідність втручання у здійснення свободи вираження поглядів заявників не була доведена, крім як у частині твердження про минуле батька одного із суддів (див. параграф 45 вище).

Таким чином, мало місце порушення статті 10.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

50. Заявники також скаржилися на порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, яка передбачає:

"1. Кожен має право на справедливий ... розгляд ... безстороннім судом..., який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру ..."

Вони, по-перше, критикували суд першої інстанції й Апеляційний суд Брюсселя за відмову допустити в якості доказів документи, які згадувалися в оспорюваних статтях, або заслухати, принаймні, деяких їхніх свідків (див. параграфи 10 і 12 вище). Це, на їхню думку, призвело до нерівності сторін між, з одного боку, суддями та генеральним адвокатом, які були ознайомлені з матеріалами, а з іншого - журналістами, які повинні були встановлювати істину, маючи лише обмежені джерела.

Більше того, наводячи аргументи проти пана Де Гаеса та пана Гійселса на підставі їхньої статті від 14 жовтня 1988 року (див. параграф 24 вище), Апеляційний суд Брюсселя виніс рішення з питання, яке не входило до предмету його розгляду, оскільки судді, які критикувалися в цій статті, не були сторонами у справі в Апеляційному суді, а їхнє рішення не згадувалося в первинній позовній заяві. Таким чином, Апеляційний суд взяв за основу факт, який не був предметом змагальної процедури, що призвело до порушення належної юридичної процедури.

Нарешті, принизливі висловлювання в рішенні Апеляційного суду Брюсселя свідчили про відсутність суб'єктивної безсторонності.

51. Комісія, по суті, розділила думку заявників з приводу наслідків стверджуваних порушень для рівності сторін і належної юридичної процедури. Вона не визнала за необхідне висловлюватися з приводу безсторонності Апеляційного суду Брюсселя.

52. Уряд стверджував, що докази, які журналісти пропонували долучити, були розраховані на те, щоб поставити під запитання рішення, прийняті у справі пана Г. і його дружини, тобто рішення, які були *res judicata*. Тому суди Брюсселя мали підстави відхилити їх, вважаючи, що "судова істина" була достатньо зрозуміла з рішень, винесених у справі пана Г. Коротше кажучи, було показано, що подання доказів, про які йдеться, не мало вирішального значення у справі, що підтвердив і Касаційний суд.

Що ж стосується посилання Апеляційного суду на статтю від 14 жовтня 1988 р., то це був зайвий аргумент, оскільки судові рішення проти заявників ґрунтувалося на інших підставах. Посилання на цю статтю в поданнях суддів та генерального адвоката, які ініціювали провадження, повинно було лише підкреслити стійку ворожість пана Де Гаеса та пана Гійселса, а не змінити їхні позовні вимоги.

53. Суд підкреслює, що принцип рівності сторін, який є складовою ширшого поняття справедливого суду, вимагає, щоб кожній стороні була надана розумна можливість представити свою справу в таких умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище порівняно з опонентом (див., серед інших, рішення у справі *Ankerl v. Switzerland* від 23 жовтня 1996 р., Reports 1996-V, стор. 1565-1566, параграф 38).

54. Суд зазначає, що у своїх поданнях до судів Брюсселя першої та апеляційної інстанції вказані судді та генеральний адвокат стверджували, по суті і серед іншого, що критика на їхню адресу в тижневику “Х’юмо” не була підтверджена фактами справи і точно не була підтверджена чотирма рішеннями, які вони прийняли (або які були прийняті за їхньої допомоги) в цій справі і які іншим чином не заперечувалися. Тому для заперечення наявності будь-якої основи в аргументації журналістів вони посилалися на зміст справи, яку вони самі й розглядали, і на відповідні судові рішення.

Таке твердження, що походило від суддів і генерального адвоката, які брали участь у розгляді цієї справи, мало таку переконливість, що його навряд чи можна було серйозно заперечити в судах, якщо у відповідачів не буде можливості представити для цього хоча б деякі відповідні документи або показання свідків.

55. У цьому відношенні Суд не поділяє думки Апеляційного суду Брюсселя про те, що клопотання про подання документів свідчило про недбалість, з якою пан Де Гаеса та пан Гійселс писали свої статті. Суд вважає, що турбота журналістів про те, щоб не скомпрометувати свої джерела інформації, надавши самими документи, про які йдеться, була правомірною (див. *mutatis mutandis* цитоване вище рішення у справі *Goodwin*, стор. 502, параграф 45). Більше того, у їхніх статтях містилася така кількість подробиць про долю дітей пана Г. і висновки їх медичних обстежень, що не можна було розумно вважати, без додаткового вивчення, що автори не мали у своєму розпорядженні, принаймні, деякої інформації, що стосувалася справи.

56. Слід також зазначити, що доводи журналістів навряд чи можна було вважати повністю необґрунтованими, оскільки ще до того, як судді та генеральний адвокат ініціювали провадження проти заявників, суд першої інстанції і Апеляційний суд Антверпена постановили, що відповідачі у справі про наклеп, яку порушив пан Г. проти його дружини, тестя і тещі, не мали жодних достатніх підстав сумніватися в достовірності їхніх звинувачень (див. параграф 8 вище).

57. У будь-якому разі, провадження, порушене проти заявників суддями і генеральним адвокатом, не відносилося до суті судового рішення у справі пана Г., але виключно питання про те, чи мали за відповідних обставин заявники право висловлювати свою думку так, як вони це зробили. Для того, щоб відповісти на це запитання, не було

необхідно долучати всі матеріали справи стосовно пана Г., а потрібні були лише ті документи, які могли довести або спростувати достовірність тверджень заявників.

58. Саме так і сформулювали своє клопотання пан Де Гаес і пан Гійселс. Вони просили суд першої інстанції та Апеляційний суд Брюсселя вивчити, принаймні, думку трьох професорів, чії спостереження спонукали заявників написати свої статті (див. параграф 10 вище). Категорична відмова задовольнити їхнє клопотання поставила журналістів в суттєво менш сприятливе становище, ніж позивачів. Таким чином, мало місце порушення принципу рівності сторін.

59. Цей висновок сам по собі становить порушення пункту 1 статті 6. Тому Суд не вважає необхідним досліджувати інші скарги заявників за цим положенням.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 50 КОНВЕНЦІЇ

60. Стаття 50 Конвенції передбачає:

“Якщо Суд визнає, що рішення або захід юридичного органу або будь-якого іншого органу Високої Договірної Сторони повністю або частково суперечить обов’язкам, що випливають з ... Конвенції, і якщо внутрішнє право відповідної Сторони передбачає лише часткове відшкодування за наслідки цього рішення або заходу, у рішенні Суду, у разі необхідності, надається справедлива сатисфакція потерпілій стороні.”

A. Матеріальна шкода

61. Заявники просили 113 101 бельгійських франків у частині матеріальної шкоди. Ця сума відповідала вартості публікації рішення Апеляційного суду Брюсселя від 5 лютого 1990 р. в “Х’юмо” плюс “один франк на рахунок” за публікацію того ж самого рішення в шести щоденних газетах, яка ще не відбулася.

62. З цього приводу не надійшло спостережень ні від представника Комісії, ні від Уряду.

63. Оскільки публікація судового рішення була прямим наслідком прийняття неправомірного рішення проти пана Де Гаеса і пана Гійселса, Суд вважає цю вимогу обґрунтованою.

B. Моральна шкода

64. Журналісти також просили компенсацію в розмірі 500 тисяч бельгійських франків кожному за моральну шкоду, завдану їм негативним публічним розголосом і психологічним стражданням, які послідували за їх засудженням.

65. Уряд вважав, що рішення Суду буде достатньою компенсацією моральної шкоди.

Представник Комісії точки зору не висловив.

66. На думку Суду, рішення бельгійських судів проти заявників повинні були викликати у них певні неприємні переживання. Проте визнання порушення Конвенції надає достатню справедливую сатисфакцію у цій частині.

С. Витрати

67. Пан Де Гаес і пан Гійселс просили 851 697 бельгійських франків за витрати, що відносилися до їхнього юридичного представництва, а саме: 332 031 бельгійський франк за провадження у національних судах та 519 666 бельгійських франків за провадження в конвенційних органах, у тому числі 179 666 бельгійських франків, витрачені на переклад.

68. Зауважень ні від представника Комісії, ні від Уряду не надійшло.

69. Відповідно, Суд задовольняє цю вимогу.

Д. Пеня

70. Згідно з наявною у Суду інформацією, передбачена законодавством процентна ставка, яка діяла в Бельгії на дату прийняття цього рішення, становила 7% річних.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД

1. Постановляє сімома голосами проти двох, що мало місце порушення статті 10 Конвенції;
2. Постановляє одноголосно, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
3. Постановляє одноголосно, що держава-відповідач повинна сплатити заявникам, упродовж трьох місяців, 113 101 (сто тринадцять тисяч сто один) бельгійський франк у частині матеріальної шкоди та 851 697 (вісімсот п'ятдесят одну тисячу шістсот дев'яносто сім) бельгійських франків за витрати, на які повинен нараховуватися простий відсоток у розмірі 7% річних зі впливом зазначених вище трьох місяців і до виплати;

4. Постановляє одноголосно, що це рішення саме по собі становить достатню справедливу сатисфакцію у частині моральної шкоди.

Учинено англійською і французькою мовами та оголошено під час публічного слухання у Палаці прав людини в Страсбурзі 24 лютого 1997 року.

Рольф РІССДАЛ
Голова

Герберт ПЕТЦОЛЬД
Секретар

Відповідно до пункту 2 статті 51 Конвенції та пункту 2 правила 55 Регламенту Суду, до цього рішення додаються такі окремі думки:

(а) окрема думка пана Матчера, яка частково не збігається з думкою більшості;

(b) окрема думка пана Моренільї, яка частково не збігається з думкою більшості.

R. R.
H. P.

Окремі думки не перекладаються, але доступні англійською та/або французькою мовою у версії рішення офіційною мовою, яка може бути знайдена в базі даних рішень Суду HUDOC.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Трастового фонду з прав людини Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Переклад не є обов'язковим для Суду, також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Він може бути завантажений з бази даних рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) чи будь-якої іншої бази даних, з якою Суд поділився цим перекладом. Переклад може бути відтворено у некомерційних цілях за умови цитування в повному обсязі назви справи, а також зазначення наведеного вище копірайту та згадки про Трастовий фонд з прав людини. Якщо планується використати будь-яку частину цього перекладу в комерційних цілях, прохання звернутися за адресою publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.